İSTENMEYEN ÇOCUK

Kemalettin Tuğcu

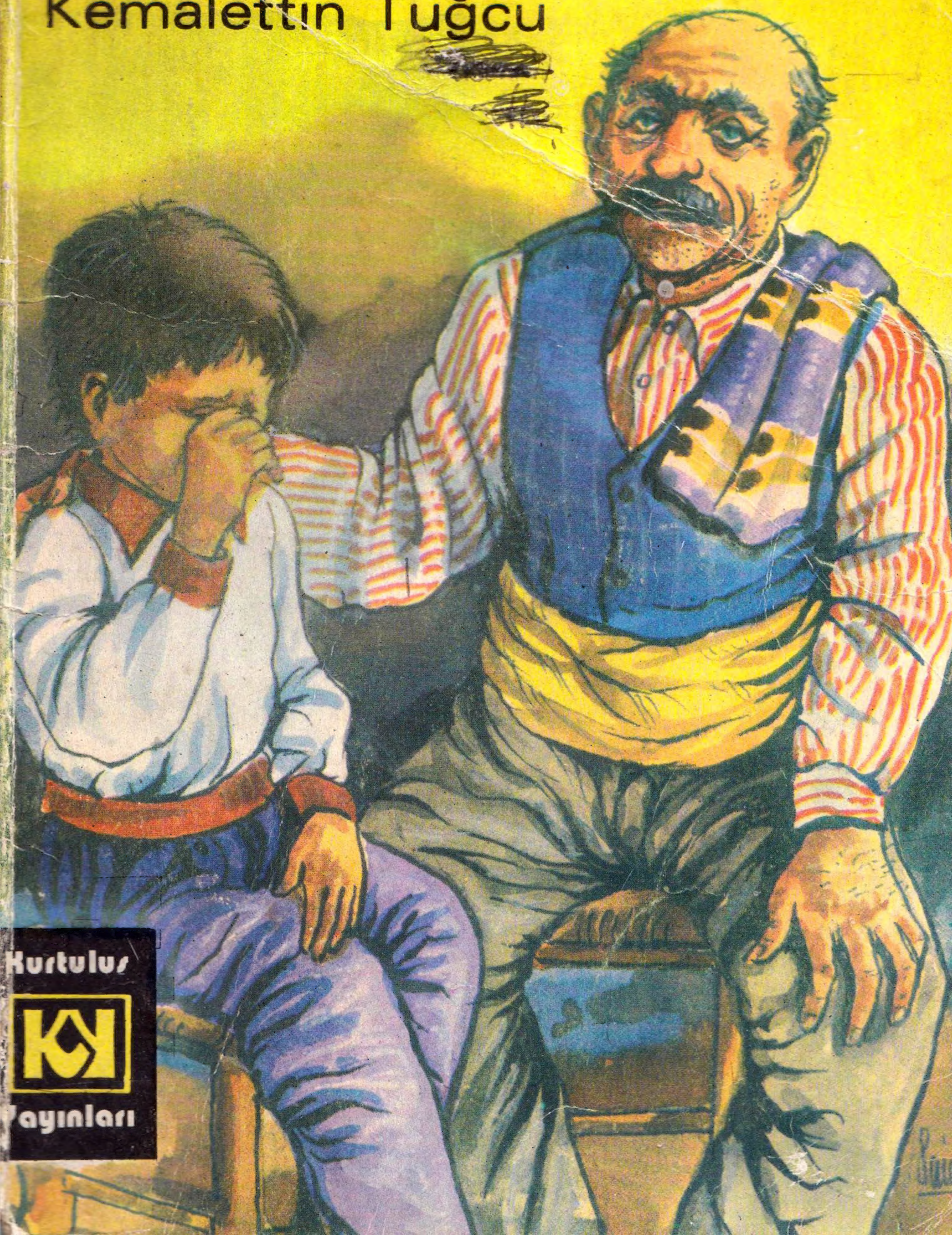

Kurtuluş
Yayınları

İstenmeyen Çocuk

HAYDAR BABA, kapalı cezaevinde kahve ocağını işletiyordu. Burası merdiven altında genişçe bir aralıktı. Tavanda yukarı kata çıkılan merdivenin basamakları alttan görünüyordu. Memurlar, iş sahipleri, hademeler inip çıktıkça çok gürültü oluyor, ihtiyar adam, ikide bir tavana bakarak:

— Yetti be! diye bağırıyordu.

Ocağın yanında, kalın duvarda, ancak tabağı ile bir çay bardağı sığacak kadar uzunca bir aralık vardı. Koğuşlardan gelenler oradan çay, kahve veya ıhlamur ısmarlıyor, Haydar Baba hazırlayıncaya kadar bekliyorlardı.

Kalın demir parmaklıklarla ayrılan ve hükümlülerin koğuşları bulunan bölmeye geçmek için bölmenin kapısını anahtarla açmak gerekirdi. Baş gardiyanda bir anahtar olduğu gibi, Haydar Baba'da da vardı. Sabahları kahve ve çayları askıya doldurarak kapıyı açıp koğuşların koridoruna giriyor, kapıyı içeriden kapattıktan sonra kahveleri, çayları dağıtıyordu.

Haydar Baba otuz yıl yatmıştı bu cezaevinde. Sonra vakti, saati gelmiş, cezasını çekmiş ve salıverilmişti. Ama kırk yaşında hapse giren ve yetmiş yaşında yeniden bağımsızlığına kavuşan adam müdüre çıkmış ve:

— Efendim, demiş. Ben kahve ocağını işleteyim. Burada hiçbir kahveci barınamıyor. Hükümlüler veresiye içip borç takıyor, adamı canından bezdiriyorlar.

Müdür bu isteğe şaşmıştı:

— Haydar Efendi, otuz yıl burada gün güneş, görmeden yattın. Çoluğun çocuğun, torunun filan varmış. Neye burada kalmak istiyorsun?

Haydar Baba kaşlarını çatmış:

— Siz buraya müdür olalı on iki yıl var, demişti. Bir defa

beni arayıp soran oldu mu? Beni ziyarete gelmelerini bir tarafa bırak bir mektup yazan, ya da öldü mü, kaldı mı diye kapıdan soran oldu mu?

Yarası kurcalanmış gibi acı ile yüzünü buruşturmuş:

— Kahrolasılar, demişti. Okuttum, yetiştirdim, evlendirdim, iş sahibi ettim. Hepsinin işleri yoluna girdi. Ne yapsınlar Haydar'ı. İsteyecekleri bir şey kalmadı ki?

Adam yetmiş yaşına gelmişti. Çok dertliydi. Müdür:

— Bak sen bilirsin, demişti. Dene bakalım. Sen artık tutuklu değilsin. Binaya girip çıkmakta serbestsin. Ama rica ederim bu emniyeti kötüye kullanma. Beni sorumlu tutarlar.

— Sen kasavet çekme Müdür Bey, demiş Hayda Baba.

İki yıl önce olmuş bu konuşma. Haydar Baba ancak, kahve, çay, şeker gibi kahve ocağına gerekli olanları almak için çıkarmış. Çıkması ile geri dönmesi bir olurmuş. Bir de ayda iki defa hamama gitmek için çıkarmış binadan.

Hükümlülere olduğu gibi, müdüre, memurlara ve hademelerle nöbetçi jandarmalara da o kahve çay yaparmış. Evvelki kahvecilere taktıkları gibi ona borç takamamışlar. Bir kahvesini içebilmişler, ikincisini içmek için evvelkini ödemek gerekmiş.

Haydar Baba kahve yerine nohut, çay yerine bulanık su içirmezmiş. Çayı demlemeyince vermezmiş. Kahveyi kavurur, kendisi çeker ve pişirirmiş.

Müdür bir misafiri olup da dışarıda yemek yerse:

— Kahveyi dairede içelim, dermiş.

Yine, gelene, çay teklif ettiği zaman, biraz önce içtiğini söyleyen olursa:

— Bir yudum al, sonra konuşalım, dermiş.

Hakikaten Haydar Baba'nın çayına, kahvesine söz yokmuş. Bu adamın yetmiş yaşına bakmamalı imiş. İki yıldan beri, koğuşlarda biribirleriyle kapışan iki suçluyu ondan başkası ayıramazmış. Ellerini beline koyup koğuşun kapısına dikilip de:

— Ne alıp veremiyorsunuz? Köpeksiz köy buldunuz da çomaksız mi oynuyorsunuz!

Diye bağırdığı zaman kavga muhakkak tavsarmış. Hırsını alamayan, öfkesini firenleyemeyen olursa Haydar Baba:

— Şimdi tepene inerim ha! dermiş. Bir vururum, bir daha vurmam.

Öyleymiş de. En azılı, en iri yapılı ve kendisine güvenen kaç mahkûm yemiş onun zapartasını. Adamın bir acı kuvveti varmış, iri pençeleriyle yakaladığını öyle kıvrandırır, bağırtırmış ki, artık kimsenin denemesine gerek kalmazmış.

Haydar Baba hükümlülere babalık da eder, onların bu cezaevi yıllarını sabır ve uslulukla geçirmesini sağlar, kendisini örnek olarak ortaya atar, pek fakir olanlara sırasında kendi yemeğini verirmiş.

Haydar Baba beş vakit namazını kaçırmadığı gibi, boş kaldığı saatlerde Kur'an da okuyordu. Kur'an'ı fincanları astığı rafın üzerinde ve deriden bir kese içinde duruyordu.

İki yıldan beri cezaevinin bir kap yemeğini, bir dilim ekmeğini yememişti. Kahvesini, çayını, piyasadan daha ucuza verdiği halde hükümlülerden, memur ve hademelerden aldığı ufak paralarla pekala geçinip gidiyordu.

Merdivenaltı camekânla bölünmüştü. İçeride bir tek ampul yanıp aydınlık verir, sürekli yanan tüp gaz da ısıtırdı orasını. Haydar Baba kollarını dirseklerine kadar sıvar, ayakkabılarını çıkartır, takunyelerini giyerek ayakyoluna abdest almağa gider, dua mırıldanarak döner, kurulanır, paçalarını, gömleğinin kollarını indirir ve çoraplarını giyerek namaz tahtasını yere uzatır ve namaza dururdu.

İri kemikli, uzun boylu, yapılı olduğu halde orta çapta bir adamdan daha az yemek yerdi. İki tenceresi, bir kaç tabağı, çatal kaşığı vardı. Canı pek bir şey isterse onu dışarıdan alır, ama çoğu zaman yiyeceğini kendisi pişirirdi.

Cezalı yattığı sürece azılı mahkûmları yola getirmiş, ama onların gururlarını hiçbir zaman kırmamıştı. Yeni gelmiş bir mahkûmun suçunu sorar, dinler, inanır ve onu teselli ederdi.

İçeriye tıkılan, eşinden, çocuğundan ayrılan, anasının öldüğünü veya eşinin hastalandığını duyup ölesiye ağlayanları baba sevgisiyle okşar, susturmağa çalışır, teselli ederek gönlünü alırdı.

Haydar Baba hiçbir zaman başkalarının işine karışmakta

ileri gitmemişti. Hep yumuşak konuşur, dargınları barıştırmağa çalışır, ancak yaralama, öldürme ile bitebilecek kapışmalara karşı gelirdi.

Kendi anlatışına inanılırsa o, iftiraya uğramış ve katil diye on beş yıl hapse mahkûm olmuş. Bu on beş yılı ödedikten sonra, çıkar çıkmaz kendisine iftira eden gerçek katili bulup, kendi deyişine göre, temizlemiş ve doğru karakola giderek yaptığını anlatmış. Sabahleyin ayrıldığı cezaevine akşam geri dönmüş.

İkinci kez cezaevine girince, birincisi kadar kahırlanmamış. Hırsını aldığı için, içi rahat olarak bir on beş yıl daha yatmış.

Dışarıdaki yaşantısında ne iş yaptığını soranlara:

— Yapmadığım iş mi kaldı? Diye karşılık veriyordu.

Hangi taş kaldırılsa altından çıkardı. Elleri marifetliydi. Tırnak kesmek için kullandığı sedefli çakısı ile cep saatlerini tamir ederdi. Kahve ocağını işletmeye başladığından beri elektrik ve musluk tamirlerini ona yaptırmağa başlamışlardı.

Mahkûmların siparişlerini alır, ama bunları önce baş gardiyanla müdüre yollar, sonra yerine verirdi. Zaten aldırdıkları yalnız sigara, iğne, iplik, boncuk, çakmaktaşı gibi şeylerdi.

Mahkûmların içinde yün çorap ören, zeytin çekirdeklerinden tesbih yapan, boncuklardan kese ve kemer örenler oluyordu. Haydar Baba bunların satılmasına da yardımcı oluyordu. Dışarıdan beslenmeyen, para göndereni olmayanlar böyle para kazanmağa çalışırlardı.

Cezaevine yeni bir müdür tayin edilmiş ve bazı değişiklikler yapmağa kalkışmış, bu arada Haydar Baba'nın kahve ocağından çıkarılmasının sakıncalı olduğunu anlatmıştı memurlar. Bir yıl önce atanan bu genç müdür de Haydar Baba'nın gerekli bir adam olduğunu anlamış ve onun yerinde kalmasını uygun bulmuştu.

Suçları yüzünden cezaevine tıkılan bu insanlar bir sirkdeki vahşi hayvanlar gibiydiler. Zaman zaman işi azıtıyorlardı. Onlara muhakkak iyi bir bakıcı lazımdı. Haydar Baba bu işi iyi başarıyordu.

İşte böyle bir adam olan Haydar Baba'yı müdür yukarıya çağırmıştı. Haydar Baba namazını tamamlayıp merdivenleri çık-

tı. Müdürün odasında bir polis, bir de on bir yaşında bir erkek çocuk vardı.

Müdür biraz içerlemiş olmalı ki:

— Epeyce beklettin Efendi Baba, dedi.

Haydar Baba:

— Namazdaydım, dedi. Selam verdim, hemen geldim.

— Pekala. Bak Haydar Efendi, bu çocuk hırsızlık yapmış. Mahkemesi sürüyor. Sıbyan koğuşlarının hepsi dolu. Bir yatakta iki kişi yatıyor. Bazı yakışıksız işler oluyor. Bunu bizim mahkûmların içine de bırakamayız. Bir başka yerde bir yer bulununcaya kadar sen yanında barındırabilir misin?

Haydar Baba çocuğu süzdükten sonra:

— Bu bir aile çocuğuna benzer, dedi.

— Orasını yargıçlar bilir, dedi müdür. Bize yollamışlar işte. Suçunu saptamışlar.

— Bey, bu oğlanın temiz pak bir yüzü var. Cezaevleri bizde insanları uslandıracağına onları kinlendiriyor, biribirlerinden akıl öğrenip toplumun başına dert oluyorlar. Bu zavallı kimbilir ne gibi ihmallere uğradı da yakayı ele verecek bir suça sürüklendi. Islah evine yollasalardı ya!

Müdür biraz sertleşerek:

— Yargıçların işine karışmayalım, dedi. Sen bu çocuğu barındırabilir misin, bana onu söyle.

— Bir denerim, dedi Haydar Baba.

— Teslim al bakalım. Kaçmamasına dikkat et.

Ağlamaktan rengi sararmış, gözlerinin çevresi halkalanmış olan çocuk Haydar Baba ile aşağıya indi. Kahve ocağının altı taştı. İhtiyar adam buraya bir hasır sermişti. Her akşam, geç vakit yatağını yapar, ince şiltesi üzerinde yatar, sabahleyin yatağını dürüp merdiven altının en ilerisine sürerdi.

Aşağıya indikleri zaman Haydar Baba arkalıksız iki iskemleden birisini gösterdi ve:

— Otur şuraya, dedi.

Çocuk şaşkın, kararsız ve korkaktı. Üzerinde bir bitkinlik, âdeta canından usanmış gibi bir durum vardı. İhtiyar onu göz ucuyla incelerken:

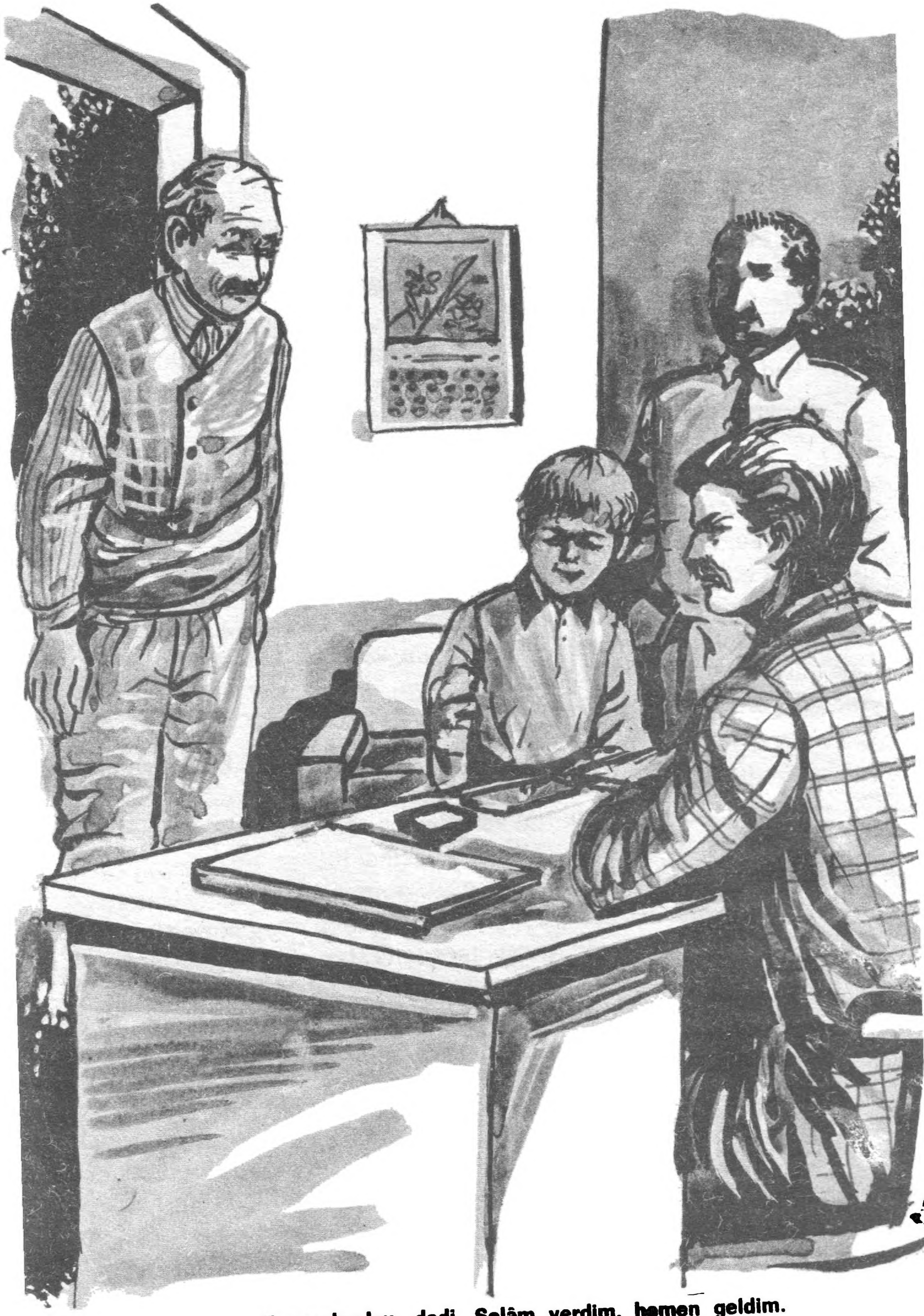

— Namazdaydım, dedi. Selâm verdim, hemen geldim.

— Adın ne? dedi.
— Ercan.
— Baban var mı?
— Var ama, yok.
— Hem var, hem yok, öyle mi? Nasıl oluyor bu iş?
— Babam beni istemiyor. Kovdu evden.
— Peki anan yok mu?
— Annem ben çok küçükken öldü.
— Başka kardeşlerin var mı?
— İki kız var. Simin'le Nevin.
— Ablaların mı?
— Hayır, babamın yeni karısından doğan kızlar.
— Pekala, sen sahiden hırsızlık yaptın mı?
— Vallahi, billahi, Allah canımı alsın ki, yapmadım.

Çocuğun yüzüne yeniden yaşlar inmeğe başlamıştı. Haydar Baba:

— Yemin etme, dedi. Yemine gerek yok. Ben de yemin ettim ama kimse inanmadı bana. Bazı yanlışlıklar olabilir.

Haydar Baba elektriği yaktı. Çıplak ampul merdiven altını güzel aydınlatıyordu. Dışarıda hava kararıyordu. Küçük tenceresi yi ateşe koydu. Bir tahta sandığı çekti. Üzerine bir gazete yaydı İki tabakla yanlarına birer kaşık koydu. Ekmeği dildi. Bir domatesin kabuklarını soyup doğradı. Sonra ısınan tencereden o akşam için pişirdiği kuru fasulyeyi tabaklara koydu.

— Otur karşıma bakayım, dedi. Kaşıkla. Merak etme, yetim malı değil.

Çocuk belki korkudan, belki de aç olduğu için fasulyeyi yutkuna yutkuna yemeğe başladı. Haydar Baba:

— Domatesden de al, dedi. Fasulye güzel olmuş, şeker fasulyesi bu. Ben biraz daha alacağım. Senin tabağına da koyayım.

Çocuk sesini çıkartmadı. Çekine çekine domatesten bir dilim aldı. Haydar Baba orta boy bir hıyarı ortasından iki şak edip bir parçasını çocuğa verdi.

— Kim ne derse desin, dedi. Ben severim hıyarı. Küçük bir bahçem vardı. Öte beri ekerdim. Birkaç kök de hıyar. Şöyle

serçe parmak kadar uzamış olanlarını kopartıp yerdim. Küçükleri biraz dikenli olur. Hem insanın dudağını uyuşturur. Kartları işe yaramaz.

Çocuk hıyarın yarısını tuzlayıp yedi. Doymuştu. Haydar Baba:

— Bugün öğleyin ne yedin? dedi.

Çocuk yutkundu, sesi titredi:

— Hiç.

— Hiç olur mu ya?

— Karakoldaydım. Yargıca gittik. Yemek vakti oradaydım. Sonra da Savcıya götürdüler.

— Desene, sürt Allah kerim. Bu da açtır diye kimse ilgilenmedi.

— Polis amca da yemedi. Bir simit aldı. Yarısını bana uzattı. Almadım.

Haydar Baba etrafına bakındı. Uzanıp sandığının üstünde dürülü duran battaniyeyi aldı. Hasırın üzerine katlayıp yaydı.

— Bana bak, dedi. Burda ne kadar kalacağın belli değil. Şimdilik şu battaniyenin üstünde yat. Yarısını altına serer, yarısını örtünürsün.

Çay ve kahve verilen dar aralıktan saz sesleri, şarkılar, ara sıra bağırmalar duyuluyordu. Haydar Baba:

— Yine azgınlıkları üstlerinde, dedi. Onların içine atarlarsa, yandın gitti. Senin yaşındaki çocukları islah evine yollarlar. Orada okuyup yazma da öğretir, bir sanat sahibi ederler. Oraya kapağı atarsan yaşadın demektir.

Çocuk yalnız kalmak, örtünüp belki de gizli gizli ağlamak için uzandı, ceketini çıkarttı, katlayıp başına yastık yaptı. Haydar Baba da yatağını serdi. Merdiven altında dolaşacak yer kalmamıştı.

— Yatsıyı kılayım, ben de yatacağım, dedi ihtiyar adam. Ama bu heriflerin gürültüsünden uyuyabilirsen uyu. Ha, sen ne zaman yakalandın?

Çocuk bir zaman kafası karışmış gibi düşündü, şaşaladı, sonra kızardı:

— İki gün oldu, dedi.

— Ne çaldın?

— Bir şey çalmadım ben.

— Bak oğlum, ben sana hırsızsın filan demedim. İnsanlar yanılabilirler, yargıçlar da, savcı da insandır. Ama hiçbiri ellerinde kanıt olmadan adama hırsızlık filan kondurmazlar. Sen bana sıkılmadan anlat. Belki sana bir yardımım da dokunur, ama seni iyi bilmeliyim, değil mi ya?

Çocuk içini çekip:

— Hırsızlık olmuş, benim haberim yok, dedi. Yatıyordum. Bekçi ile polis geldi. Beni alıp karakola götürdüler. Oradan da savcılığa gittik.

— Nerede oturuyordun, babanın evinde mi?

— Hayır, boş bir ev var. Üst katı çökmüş. Belediye orayı boşalttırmış. Biz pencereden girip çıkıyorduk.

— Biz dediğin kimler?

— Ben, Ali, bir de Ahmet.

İHTİYAR ADAM SORULARININ arkasını kesti. Kollarını, paçalarını sıvayıp takunyelerini giyerek kahve ocağından çıktı. Kapıyı arkasından çekip kapattı ve anahtarla kilitledi.

Abdest aldıktan sonra mırıl mırıl dualar okuyarak geriye döndü. Kapıyı kapattı, paçalarını ve kollarını indirdi. Namaz tahtasını yere koyarak namaza durdu. Namazı bitince, oturduğu yerde tesbih çekerek bir zaman sallanıp durdu, sonra elektriği söndürüp yattı.

Dışarıda bir elektrik yanıyor ve kahve ocağının camlı kapısından içeriye yeteri kadar ışık giriyordu.

Haydar Baba yatar yatmaz bir iki homurdanmış, sonra sesi kesilmiş ve arkasından horlamağa başlamıştı. Gecenin geç saatlerine kadar çocuğun, battaniyenin altındaki, hıçkırıkları sürdü. Sonra sesler kesildi. Yalnız bölmenin arkasındaki koridorda nöbetçi gardiyanın ayak sesleri duyuldu.

Sabahın erken saatinde kahve ocağı çay kokusu ile dolmuştu. Çocuk korku içinde gözlerini açıp çevresine bakındı. İhtiyar adamla gözgöze geldi.

— Davran bakalım delikanlı, dedi ihtiyar adam.

Çocuk telaşlandı, Haydar Baba:

— O kadar da demedik, dedi. Toparlan, ben acıktım.

Çocuk kalktı. İhtiyar çayları verdikten sonra küçük bir havlu uzattı ona.

— Ardım sıra gel, dedi. Elini, yüzünü yıka, su dök.

Çocuğu ayakyoluna götürdü. Dışarıda bekledi. Sonra önüne katarak çocuğu kahve ocağına getirdi. Battaniyeyi kaldırttı, tahta sandığı çekip masa yaptı, bardaklara çayları koydu, ekmeği dildi. Çocuğun önüne bir de rafadan yumurta koydu:

— Önce ye bakalım şunu, dedi. Biraz tuz eksen iyi olur. Korkma babanın malı gibi ye.

Çocuk titrek bir sesle:

— Babamın evinde yumurtayı kardeşlerimle üvey anam yer, dedi.

— Yapma be, dedi ihtiyar. Sana vermezler miydi?

— Önüme bayat bir dilim ekmek atardı o kadar.

— Kim o kadın?

— Şerif hanım. Ama babama vardıktan sonra Şermin olmuş adı.

— Baban neciydi senin?

— Tüccar. Yazıhanesi var. Şerife'yi yazıhaneyi temizlesin filan diye tutmuş. Han odacısının kızıymış.

— Anan ölünce onu aldı ha?

— Anam daha ölmeden Şerife'ye başka bir yerde ev tutmuş. Dayayıp döşemiş. Ben üç, dört yaşındaymışım o sırada.

— Çayını iç bakalım. Şu kaşardan da ye. Ben kaşarı beyaz peynirden çok severim. Hani dil peyniri de iyidir. Sen de sever misin?

— Hangisini?

— Dil peyniri dedik a?

— Hani şu iplik iplik olan peynir mi?

— Ha şunu bileydin.

— Ben ondan hiç yemedim.

— Almaz mıydı baban?

— Alırdı ama üvey kardeşlerimle o Şerife yerdi. Sonra da

babam sorunca «Senin oğlundan kimseye meydan kalır mı?» derdi. Ben yemiş, bitirmişim. Babam inanır, o da bana «Boğazına kor düşsün, şu kardeşlerine bırakmaz mı insan?» derdi.

Haydar Baba çocuğa dikkatle bakıp:

— Yahu, dedi. Sen büyük adam gibi konuşuyorsun.

— Ben çocuk olmadım ki! Aklım erdiği zaman karşımda üvey ana vardı. Günde iki nöbet olsun dayak yerdim. Her akşam söyleye söyleye babamı da usandırdı. Babam elini çekti benden. Beni sofraya bile çağırmazlardı. Şerife Hanım: «O okuldan gelir-gelmez tıka basa karnını doyurdu», derdi. «Daha yemek yiyecek hali kaldı mı?» Halbuki okuldan dönünce bana kuru ekmek bile vermezdi. Zaten okulda öğle yemekleri de yemezdim.

— Neden?

— Bana kim yemek verecek? Çocuklar yemekhaneye, ben bahçeye. Yaza karşı ise, bozuk havalarda sınıfa. Musluktan avucumla su içerdim. Çocuklar alay ederlerdi: «Ercan yine kuzu yemiş» derlerdi.

— Ne baş belası kadınmış bu? Baban işin farkında değil mi?

— Babam bana değil, ona inanırdı. Zaten ben de söylemezdim. Babam benim kendisinin rahatını kaçıracak bir baş belası olduğuma inanmıştı.

— Ne istiyordu senden bu kadın?

— Beni evde fazla görüyordu. İstemiyordu. Onun üvey evladıydım. Ama babama ne oluyordu?

— Haydi haydi, karnını doyur, belki seni bugün başka yere yollarlar. Yemek buldun mu ye, dayak buldun mu kaç?

Haydar Baban'nın eli ayağı iri, vücudu kemikli ve ağır, bakışları korkunç, kaşları çoğu zaman çatıktı. Ercan kendisini kocaman bir ayının, ya da bir aslanın kafesine kapatılmış sanıyor, bir şey yapmağa, konuşmağa, kımıldamağa korkuyordu. Aslında Haydar Baba göründüğü kadar korkulu bir adam değildi.

O gün, öğle yemeği için Haydar Baba sokağa çıkıp ciğer kavurması ile biraz piyaz almıştı. Ayrıca makarna da pişirmiş ve bir yerden yumruk kadar iri bardak erikleri bulmuştu. Bu mor mor erikler insanı öyle iştahlandırıyorlardı ki...

Ercan tabağına konan ve üzerine sıkılmış, ince doğranmış soğanla, maydonoz karıştırılmış piyazı bayıla bayıla yedi. Makarnanın üstüne rendelenmiş kaşar peyniri de bulanmıştı.

Yemek üstüne üç tane de büyük erik verdi ihtiyar. Bu eriklerin kabukları mor, içleri kahverengine yakın sarıydı. Yarma şeftali gibi ortasından yarılıveriyordu. Çekirdeği de ufak oluyordu.

Haydar Baba da iki erik yedi. Çekirdeklerini yarıdan kesilerek çöp kovası yapılmış olan tenekenin içine attı. Kendisine bir kahve pişirdikten sonra tutukluların ısmarladığı çay ve kahveleri pişirip delikten içeriye vermeğe başladı. Bazı suçlulara:

— Himmet, diyordu. Altı kahve ile dört çay oldu.

Kahveyi alan adam:

— Bugün, yarın para yollarlar, dedi. Paran kalmaz bende.

— Kaldığı bir şey değil, ben sattığım kahve çayla döndürüyorum burasını.

— Anladık baba, anladık.

Haydar Baba bütün tutukluları tanıyordu. Bir aralık gençten bir adam:

— Baba, dedi. Bekir Efendi biraz rahatsız. Bir ıhlamur istiyor.

— Anlaşıldı, dedi, Haydar Baba.

Bir başka ibriğe bir fiske ıhlamur attı. İçine yarım da karanfil koydu. Büyükçe bardağa ıhlamuru koyup bardağı askının ortasına yerleştirdi. Kahve ocağından çıkarken arkasından kapıyı kapattı. Sonra bölmenin kapısını açtırıp içeriye ıhlamuru götürdü. Dönüşte kaşları çatıktı. Kapıyı açıp girdi içeriye. Arkasından baş gardiyan gelmişti.

— Hayrola baba, dedi.

Haydar Baba:

— Ne olacak, dedi. Şu bekir denilen katil herif hastalanmış. Bilirsin onunla geçinemem ben. Ama hastalık olunca iş değişir.

Baş gardiyan:

— Sen buradan gidersen bu herifler biribirlerini yer, dedi.

— Olacağına bak, dedi ihtiyar. Ama bunu müdüre pek an-

latamazsın. O her işi jandarma ile göreceğini sanıyor. Burası karıların tutuklandığı cezaevi değil. Buradaki heriflerin her biri bir eşkiya.

— İçeride vukuat var mı? Dedi gardiyan.

— Bir şey görmedim, dedi ihtiyar. Zaten her zaman bu heriflerin işlerine karışmak doğru değil. Sonra ipi kopartırız. Ufak tefek çatışmalara aldırmamak gerekir.

— Orası öyle Haydar Baba. Peki bu çocuk ne olacak?

Haydar Baba birden kızmıştı:

— Bana mı soruyorsun? dedi. Müdüre sorsana. Başıma musallat ettiniz. İnsan bir kere arayıp sorar. Ben çocuk dadısı değilim.

Baş Gardiyan:

— Hani Müdürle sen konuştun ya, dedi. Kabul etmişsin.

— Kabul etdikse günaha mı girdik? Buraya yolladıklarına göre yiyip içeceğini, yatacağını düşünmek yok mu? Bir battaniye olsun veremez miydin sen? Sonra burada tencere kaynamıyor mu? Siz tıkınırken iyi mi?

— Senin canını sıktım gene, dedi gardiyan. Haklısın, ama sen bir şey söylemeyince ben de oluruna bıraktım işi.

— Ama bu oğlan kaçıp gitse yakama sarılırsınız.

Adam kalkıp gitti. Biraz sonra kapıdan başını uzattı:

— Zahmet olmazsa yukarıya çıkıver, dedi. Müdür istedi.

Haydar Baba kapıyı kilitleyip gitti. Yukarıda müdür odasında bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Odada bir de misafir vardı. Müdür aralık kapıdan içeriye giren ihtiyar adama:

— Ne yapıyor senin çocuk? diye sordu.

İhtiyar, alay eder gibi:

— İyidir, dedi, ellerinizden öper.

— Başıma bıraktınız diye gardiyana şikâyet etmişsin.

— Herhalde teşekkür edip dua edecek değildim. Yemez içmez mi bu çocuk? Bir yerde kıvrılıp yatmaz mı?

— Orasını düşünmediği için gardiyana çattım. Artık bununla da ben mi meşgul olacağım? İdare memuruna haber yolladım. Yemeğe yazdırsın. Şimdi yaz, bir battaniye yeter.

Birden düşündükten sonra:

— Haydar Efendi, dedi. Sen yaşlı bir adamsın. Denemelerin vardır. Bu çocuk için ne diyorsun?

İhtiyar adam:

— Allah derim, dedi. Ben, pisi pisine, bir iftira yüzünden tam on beş yıl yattım. Birisi ötekini öldürmüş, haberim bile yok. Tam on beş yıl her gece, her Allah'ın günü kurdum, içerledim. Hırsımdan çatlayacaktım. Bu yüzden Deli Haydar diye adım çıktı.

Müdür:

— Eskileri karıştırma şimdi. dedi.

İhtiyar dişlerini sıktı:

— Sen gel de karıştırma. Kolay mı sandındı? On beş yıl bir iftira yüzünden yat. Bu işi senin üstüne yükleyen, ellerini, kollarını sallayarak gezip dursun, para yesin.

— Eee, sen de yapacağını yapmışsın.

— Yaparım zahir, Deli Haydar derler bana. Ama bu binada çıldırdım ben. Nahak yere yattığım için, kimseye derdimi anlatamadığım için çıldırdım.

— Bazen adlî hatalar olabiliyor.

— Ben olmaz demedim. Herif hepsini düşünmüş, kanıtları öyle ayarlamış ki, ben de olsam tutuklardım.

Haydar Baba birden değişti ve:

— Eh, dedi. Olan oldu. Bana oğlanı sordunuz. Duyduğuma göre bir köşkün ikinci katına ağaçtan çıkmış, tek başına içeriye girmiş, yükte hafif, pahada ağır ne varsa iple sallandırmış aşağıya. Kaçarken komşu görmüş, üstüne koşmuş, ama oğlan cıva gibi kayıp gitmiş. Yalnız ayakkabısının bir tekini düşürmüş kaçarken. Polisler bu ayakkabının öteki tekini viranede, Ercan'ın yatağının yanında bulmuşlar. O azdırak kadar oğlan da sözde küfecilik yapıyormuş. Oğlanın akşamdan ortada görünmediğini, gece geldiğini de duymadıklarını söylemiş.

— İyi ya, dedi müdür.

— Pek iyi değil, dedi Haydar Baba. O on sekiz yaşına gelmiş olan hayta oğlan namusu ile küfecilik yapacak da hırsızlığı bu bacak kadar oğlan mı becerecek?

Müdür sıkıntı ile:

— Burası bizi ilgilendirmez, dedi. Yeteri kadar araştırma yapmışlar. Hem oğlanın babası da eve kabul etmemiş. Hırsız ve ahlâksız olduğunu ileriye sürmüş.

Haydar Baba:

— Ben bu işte canı yanmış bir adamım. Otuz yıl kapalı cezaevinde yatmak, ne demek? Bana katilliği de, hırsızlığı da yakıştırabilirsiniz. Ama elleri bembeyaz ve tertemiz. Hali, duruşu çekingen ve ürkek, gözlerinin içi bile ağlayan bir çocuğun bir köşkün ikinci katına çıkıp hırsızlık yapacağına inanır mısınız? Ben bu yaşta bir yabancı eve, hem de geceyarısı girip hırsızlık yapamam. Bu usta işi, sabıkalı işi. Sen iki defa tutuklanmış, suçu belirmiş olan Ahmet'i bırak, bu oğlanı yakala.

Müdür:

— Yani sen bu çocuğun haline, tavrına göre suçlu olmadığını sanıyorsun öyle mi? dedi. İyi ama ben ne yapayım? Ben suçluları burada tutmak zorundayım.

Haydar Baba:

— Bey, dedi. Babası istemediğine göre bu oğlanın yeri çocuk islah evidir. Orada okur, yazar, sanat öğrenir, bir vatandaşı kurtarmış olursunuz, sevaptır.

Müdür:

— Zaten alakoyacak değilim, dedi. Bir, iki gün misafir edeceğiz. Sana ağır geliyorsa baş gardiyana teslim et. O barındırsın.

Haydar Baba:

— Bana ağır gelmez, dedi. Ben ilerisini düşündüm.

— Sen iyiliği seversin Haydar Efendi. Bir şey gerekirse haber ver. Çocuk sana teslim. Sağol.

Haydar Baba:

— Siz de sağ olun, dedi.

Çıktı odadan. Merdivenleri indi, anahtarla kapıyı açarak kahve ocağına girdi. Arkasından gardiyan gelmişti:

— Ne oldu? diye sordu.

— Ne olacak? hiç! dedi Haydar Baba. Bana oğlanın nasıl olduğunu sordu. Nasıl olacak, işte gördün. Onun için de yemek çıkacakmış. Yerinde kalsın yemek. Ona çıkacak yemeği karnı

doymayan birine ver. Bana temiz tarafından bir battaniye yolla, yeter.

Gardiyan gitti, biraz sonra naftalin kokan, hiç kullanılmamış bir battaniye getirdi. Haydar Baba yine kapıyı dışarıdan kilitleyip ceketini giyerek çıkıp gitti.

İki saat kadar dışarıda kaldı. Filesini doldurarak döndü. Kahve, çay, şeker, bir kese kâğıdı üzüm, pirinç, domates ve ekmek almıştı.

Arkalıksız iskemleye oturduktan sonra:

— Okuyup yazman var mı senin? dedi.

— Bu sene beşe gidecektim, dedi Ercan.

— İnşallah yine gidersin. Dur bakalım. Şimdilik şu gazeteyi al oyalan.

ÜÇÜNCÜ SABAH, KAHVALTIDAN SONRA, Haydar Baba, kahveleri, çayları dağıtıp fincan ve bardaklarını yıkayıp sıra sıra raflara dizdikten sonra:

— Eeee, anlat bakalım Ercan? dedi.

— Ne anlatayım Amca? diye sordu çocuk.

— Anlat işte bir şeyler. Çocukluğundan beri...

Ercan biraz düşündükten sonra:

— Ben üç yaşımdan beri olup bitenleri hatırlıyorum, dedi. Bu hatırlayış annemin ölümü ile başlıyor. Herhalde çok acı duymuş olacağım ki, aklımda yer etmiş. Zaten annem hep hastaydı. Hasta olduğu için yatağının yanından, otururşa dizinin dibinden ayrılmazdım. Babam o yıllarda çok iyi ve yumuşak başlı bir insandı. Sonradan öğrendiğime göre, ticaret hayatında bir, iki defa parasını batırmış. Annem, babasından kalan bütün parasını, sonra da yüzüğünü, küpesini babama vermiş. Aslında babam parasız bir adammış. Annem zengin kızıymış. Mihriban'dı adı. En sonunda takıp takıştıracağı şeyleri de verince: «İhsan Bey,» demiş. «Başka bir şeyim kalmadı. İnşallah bu defa tutunursun». Babam tutunmuş. Annemin benden başka kimsesi kalmamış demekti. Babam bazen gece yarısı gelir, bazen de hiç gelmezdi. Geldiği zaman da annem bir şey sormazdı.

— Neden sormuyordu annen? Dedi ihtiyar adam.

Ercan içini çekti:

— Babamı çoktan gözden çıkartmış, kendi canına düşmüştü. Bazen komşular gelir, uyarmağa çalışırlardı. Annem: «Tüketecek yüreğim yok,» derdi. «Sorsam bir alay yalan söyler. Ne hali varsa görsün.»

Haydar Baba:

— Baksana bana Çocuk, dedi. Sen büyük adam gibi konuşuyorsun. Böylelerine büyümüş de küçülmüş derler.

Ercan:

— Ben çocuk olmadım. Çocuk hayatı yaşamadım, dedi. Annemden ayrılmadım. O ölünce de eve, işte o Şerife denilen kadın geldi. Konu komşu babama: «Ayol daha Mihriban Hanım'ın kefeni solmadı, acelen ne, hemen evlendin» dediler. Babam: «Ben Mihriban'ın üstüne gül koklamam, ama neyleyeyim ki öksüz oğlum var, ona kim bakacak?».

— Demek sana baksın diye aldı o ikinci karıyı?

Ercan Haydar Baba'ya cevap verdi:

— Beni ileriye sürdü. Ama aslında o odacının kızını yazıhanesini temizletmekte kullanıyormuş. Ben babam evlendiği sırada beş yaşımda, filan olmalıydım ki Şerife'nin babamla evlendiği sırada karnının şiş olduğunu görmüştüm. Bundan anladım ki babam daha annemin sağlığında bu kadınla düşüp kalkmış.

Haydar Baba:

— Düşüp kalkmış ne demek? diye sordu.

Çocuk önüne bakarak:

— Anlamaz gibi yapıyorsun Amca, dedi. Açıkcası annem daha ölmeden babam o kadını metres tutmuş. Hatta ayrı bir ev açmış. Kadının karnı şişince de nikâhlamış.

— Olmadı bu işte, dedi Haydar Baba. Yasalara göre bir erkek iki kadın alamaz.

— İmam nikâhı, dedi Ercan. Ama sonra bizim apartmana gelince babama vırlamağa başladı kadın. Belediyede evlendiler.

— Eeee, sonra?

— Sonra işte benim kötü yaşantım başladı. Oturduğumuz daire annemin malı idi. Babasından kalma. Annem ölünce bu daire babamla bana kaldı. Bize gelir gelmez adını Şerife'den Şer-

min'e çeviren kadın, babam ölürse benim miras yiyeceğimi hesaplamış. Ne yaptı, yaptı, tapu dairesinde annemden babama kalan hisseyi kendi üstüne yazdırdı.

— Sonra?

— Sonra artık işi gücü beni babama şikâyet oldu. İnanın bana, babam gider gitmez, beni yağmura, çamura bakmaz, sokak kapısından dışarıya atardı. Acıkırdım, ıslanırdım, üşürdüm. Komşulardan biri işi anlarsa bana yiyecek verir, eve alırdı. Şerife buna da içerliyordu. Beni terbiye etmek istiyormuş, ama komşular işe karışıyor, şımartıyorlarmış. Böylece komşularla babamın arasını da açtı. O doğurduğu sırada ben de ilkokula gidiyordum. Sabahleyin erken kalkar, babamla beraber yemek yer ve babamla beraber çıkardım sokağa. Okula en erken giden bendim. Üstüm başım berbat, papuçlarım paralanmış, dirseklerim yırtılmıştı. Okula yemek götürmediğim için aç kalıyordum. Eve döndüğüm zaman da kahvaltı etmezdim. Çoğu zaman bir bahane ile kadın beni sofradan kovar, yalan atar: «Mide fesadına uğrayacaksın gözü körolası.» derdi. «Tıka basa yedin. Git zıbar artık.» Babam inanırdı buna. Ama bir aralık hastalandım. Kadın beni bir köşeye attı. Babam iki gün aramadı. Sonra nasılsa aklına gelmiş. Yattığım odaya gelip baktı, ben ateş içinde yanıyordum. Hemen bir hekim getirdi.

— Aklı başına geldi desene.

— Ne bileyim, belki komşular benim ortada görünmediğimi söylemişlerdir. Hekim beni muayene etti. Hiç unutmam babama «Bu çocuk soğuk almış,» dedi. «Bu bir şey değil. Ama çok zayıf, çok kansız, buna hiç yemek vermiyor musunuz?» Babamdan önce Şerife Hanım: «Pisboğazlıktan hastalanmıştır» dedi. Ama hekim: «Hanım bu çocuk aç,» dedi. İki gün yattım. Sonra yine babamla beraber okula gitmeye başladım. Yemek götürmediğim için babam kantinden yemek yemem için bana para veriyordu. Bu da uzun süre sökmedi. Şerife babamla kavgaya başladı. Benimle uğraşıyor, beni şımartıyormuş. Halbuki eve girmeye korkuyordum, okuldan geç çıkıyor, sokaklarda oyalanıyordum. Eve gidince vardan yoktan dayak hazırdı. Bu kadın bir canavardı. Cahildi, iki lakırdıyı bir araya getiremezdi. Babamın ya-

nında bolluk görmüş, şımarmıştı. Zaten kendi anasını, kendi babasını, akrabasından kimseyi eve sokmazdı. O artık odacının kızı Şerife değil, tüccar İhsan Bey'in karısı Şermin Hanım'dı.

Çocuk içini çekti, yeniden anlatmağa başladı:

— Annemin yattığı odada şimdi o kadın yatıyordu. Annemin iniltileri yerine şimdi o odadan şımarık ve edepsizce kahkahalar çıkıyordu. Eve gelince ben Nevin'i, üvey kardeşimi sallar, oyalardım. Ders çalışacak vaktim olmazdı. O kadar bakımsızdım ki, okuldan babama şikâyet ederlerdi. Babam anneme, yani Şerife'ye sorar, o da yine suçu bana bulur «Allah kaldırsın başımdan,» derdi. «Bende suç ki böyle çocuklu bir erkekle evlendim. Her tadsızlığa, mutsuzluğa sebeb bu piçkurusu. Şimdi giydir, yıka, temizle, şimdi dilenciye döner.» Kadının söylenmesi yüzünden yavaş yavaş babam da benim evin rahatını kaçırdığımı görüyordu. Çünkü eve gelir gelmez kadın benden şikâyete başlardı. Bu yanıp yakılmanın ardı arası kesilmezdi. Artık babam da beni fazla görmeye başlamıştı. O da beni değil, karısını dinliyor, beni itip kakmağa başlıyor, sofradan kovuyor, evine gelince beni görmek istemiyordu.

— Desene baban da o ahlâksız karıya uydu?

— Evet Amca. Kısa zamanda anladım ki benim ne anam kaldı, ne de babam. Anamın bıraktığı bu evde ben bir fazlalıktım. Bir gün babam: «Görünme gözüme, defol karşımdan,» diye bağırdı. Hatta beni daire kapısından çıkartıp dışarıya attı. «Nereye gideyim?» dedim babama. Ağlıyordum. Bana acıyacağına: «Ömür törpüsü,» diye bağırdı. «Anandan çok çektim, şimdi de senden mi çekeceğim? Defol, cehenneme git».

— Seninki iskele babasıymış be!

— Evet Amca. İşte benim çocukluk hayatım böyle geçiyordu. Babam bir tüccar olduğu halde, benim kılıksızlığım, perişanlığım yüzünden okuldaki çocuklara Çocuk Esirgeme Kurumu elbise, ayakkabı filan verir, beni de araya sokuştururlardı okuldakiler. Fakir çocuklara verilen yemekten ben de yerdim. İşte böylece dördüncü sınıfı da okudum. Tatile çıktık. Artık benim için ev yoktu. İstemiyordu babam. «Git, çıraklık yap, küfecilik yap, benim gözüme gözükme» diyordu.

Ercan anlattığı günlerin acısını yeniden yaşıyor, gözleri doluyordu. İhtiyar adam ona göz ucu ile bakıyor, ara sıra başını sallıyordu. Çocuk dinlenir gibi biraz durdu, sonra anlattı:

— Ben de sokağa alışmağa başlamıştım. Sokak insanı dövmüyor, azarlamıyor, her davranışına, her adımda kusur bulmuyordu. Sokaklar sessizdi, insan sokaklarda istediği kadar yürür, istediği yerlere giderdi. Ama evlerdeki kötü adamlardan sokaklarda da vardı. Hırsızlar, arsızlar, yoksullar, açıkgözler ve başkalarının ağzından lokmasını, cebinden parasını, hatta ayağından ayakkabısını çalan insanlarla doluydu sokaklar. Bunlar kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmezlerdi. Bunlar biribirleriyle de çatışırlardı. Sokaklar bir kavga alanına benzer. İşte ben artık bu sokaklara düşmüştüm.

Ercan yine içini çekti:

— Dayaktan, kovulmaktan kaçıyordum, sokaklara itiliyordum, artık beni istemiyorlardı. İkinci kız kardeşim Simin de doğmuştu. İki kızın çocukca konuşma veya davranışları babama beni aratmıyordu. Bu iki kızcağız eğlendirici ve neşe vericiydi. Benim gibi eve tadsızlık getirici değil. Dördüncü sınıfı bitirip artık beşe geçme hakkını kazandığım o tatil aylarının ilk günlerinde ben artık sokakların malıydım. Ekmek verenim, yemek verenim, çamaşırımı değiştirenim, yatacağım yeri gösterenim yoktu.

— Yandın desene! Dedi Haydar Baba.

— Yandım, dedi çocuk. On bir yaşıma geliyordum. Benim yaşımda serseri çocuklar vardı sokaklarda. Bunlardan biri Ali idi. Benden bir yaş kadar büyük bir serseri oğlan. Anası, babası ölmüş, ihtiyar bir kadının eline kalmış. Kadın kendi karnını doyurmaktan yoksun. Biraz da bunak bir yaratık. Oğlana karşı bir tasası, bir sevgisi yok. Gelmiş, gelmemiş, kira odasındaki yırtık ve ter kokulu yatağına dönmüş, dönmemiş umurunda değil. Ali işte böyle bir zavallı. Ben bu çocuğa bir park sırasında rastladım. Açtım ve ağlıyordum. Omuzuma dokundu. Islak ıslak baktım. Aramızda şu konuşma geçti:

«— Neye ağlıyorsun be?

— Babam beni istemiyor, kovdu.

— Başka kimsen yok mu? Anan filan?

— Annem öldü. Kimsem yok.

— Benim de yok, ama ağlamıyorum.

— Ama ben açım şimdi.»

Kirli cebinden yarım bir simit çıkartıp uzattı. Baktım, simidin üzerinde diş izleri vardı. Tütün kırıkları da yapışmıştı. Elim varmıyordu. Oğlan canı sıkılmış gibi bağırdı:

«Alsana be. Beyenmedin mi?»

Aç insan değil böyle simidi, kendi parmaklarını bile yemek ister. Simidi aldım. Biraz bayatlamıştı. Ama kopardığım parçalar ağzımda eriyordu. Oğlan beni seyretti, ben utandım. Cebinden, sokakta, yerden topladığı uzunca bir sigara izmaritini çıkarttı, yaktı, bir iki nefes çektikten sonra öksürdü, attı.

«— Adın ne?» dedi.

«Ercan» dedim.

«— Benimki Ali», dedi. «Eğer hiçbir tanıdığın yoksa benimle gel. Boş bir ev var, oraya girip yatıyorum. Bir de arkadaşım Ahmet var. Ahmet büyüktür. Yakında askere gidecek. O pazar yerlerinde küfecilik yapar. Eli açıktır yani. Bazen beraber çalışırız.»

Gidecek yerim, yiyecek ekmeğim olmadığı için ben bu Ali'ye kapıldım. Bana çok iyi bir arkadaş gibi göründü. Sokakları, parkları karış karış biliyordu. Bazı manavların önüne gidiyor ve çürük yemiş olup olmadığını soruyordu. Üç dükkâna sorsa birisi olsun ona bir çöp tenekesi gösteriyordu. Ali bu tenekeye atılmış elma, domates, armut gibi yemişlerin çürüklerini mendiline topluyor, manava teşekkür etmeyi de unutmadan ayrılıyordu. Bu yemişlerden, bu çürüklerden ben de yedim. Bizi kovalayanlar da oldu. Pazar kurulan yerlerde, hele hava kararırken tezgâh artığı yiyecek çok oluyordu. Ali beni oraya götürüyordu. Epeyce yol yürüyorduk. Yolda bir kaç yerde dinleniyor, ya da bir akar çeşme bulup ayaklarımızı yıkıyorduk. Ali çok dayanıklıydı. Ben ondan çabuk yoruluyordum. Elimizde sepet, ya da torba oluyordu. Bizim gibi başka serserilerden kurtulabilirsek tezgahların üstünde kalan satış artıklarını topluyorduk. Bu meyvelerin arasında taze marul yaprakları, patlamış bir karpuz, bir kaç pa-

tates, yerlere düşmüş sovan, hatta, kesilmiş, doğranmış da ipli yeri kalmış olan pastırma parçaları bulurduk.

— Sonra ne oldu?

Ercan başını salladı:

— Olanlar oldu işte, dedi. Sokaklara düşüşümün hemen ilk haftalarındaydı. Ben de bu iki serseri ile sokakları arşınlıyor, yiyecek bulmak için bazen çöp tenekelerini karıştırıyor, çöplüklerde atılmış ekmekleri topluyor, atıntı şişeleri, demir parçalarını toplayıp biriktiriyor ve bunları satıyorduk. Geceleri, belediyenin yıkılacağı için sahiplerine boşalttırdığı bahçe içindeki bir eve pencereden giriyor, orada hasır, çuval parçaları üzerinde yatıyorduk. Bazen Ali ile Ahmet akşam karanlığında çıkıp gidiyor, sabaha karşı geliyorlardı. Onların hırsızlığa gittiklerini şimdi anlıyorum.

Uyanıp da onları görmediğim zaman korkardım. Karanlıkta pencerede beklerdim. Üst katta, yarı yıkık ve damı çökük olan üst katta, baykuşlar barınıyordu. Rüzgârlı havalarda oradan bir takım korkunç sesler geliyordu.

Bu hayat çok sürmedi. Ali ile Ahmet kafa kafaya verip bir şeyler konuşuyorlardı. Ben aralarına girmezdim.

İşte o hırsızlık olayı da bu sırada ortaya çıktı. Ay karanlığı bir geceydi. Havada bir sıkıntı vardı. Bir gün önce yağmur yağmıştı. Akşamdan patates haşlamış, pazar artıklarından yemiştik. Ahmet bir iki sigara tüttürdü. Sonra tahtaları yer yer çökmüş ve çürümüş olan odanın içinde, yorgunluktan çabuk uyumuşum. Bir aralık gök gürültüsü ile uyandım. Şimşekler çaktıkça yattığımız oda mavi bir ışıkla doluyordu. Baktım, Ahmet'le Ali'nin yattıkları yerler boş. Belki iyi görmedim diye ellerimle yokladım. Yattıkları yerler soğuktu. Demek ben yatar yatmaz uyumuştum, onlar da yavaşça çekilip gitmişlerdi.

Haydar Baba:

— Nereye savuşuyorlardı bu haytalar? diye sordu.

Ercan:

— Hırsızlığa, dedi. Bunu sonradan anladım ama iş işten geçmişti. Sık sık gidiyorlardı, nereye gittiklerini bana söylemezlerdi. Çoğu zaman, böyle kayboldukları gecelerin ertesi gü-

nü Ali para harcardı. Ahmet de içki içer ve bir iki gece yatmağa gelmezdi. Ali'ye sorarsam: «Kafayı çekiyor,» derdi. Ben bu gece kayboluşlardan bir şey anlamıyordum. İşte o gece, gökgürültülerini dinleyerek yattım, yine uyumuşum. Birden gürültülerle uyandım. Baktım pencereden bir polis giriyor. Dışarıda da bir başkası var. Ahmet'le Ali ayaklanmışlar. Ahmet eliyle beni gösterip:

— İşte çocuk burada? dedi.

İçeriye giren polisin elinde bir ayakkabı vardı. Benim ayakkabımın teki. Şaşırdım, yanıma baktım, öteki tek yanımda duruyor, ama akşamdan temizlediğim ayakkabım çamur içinde. Polis iki ayakkabıyı inceledi, biribirinin eşi olduğunu anladı. Sonra çivide asılı duran cekedime de baktılar. Cekedim ıslaktı. Polis benim kalkmamı söyledi. Kalktım. Ahmet:

— Komiser Bey, dedi. Bu oğlan bizim yanımıza geldi. Ama pek de sağlam ayakkabıya benzemiyor. Biz acıdık, burada yatmasına razı olduk. Dün akşam yemekten sonra çıkıp gitti, babasına gideceğini söylemişti. Biz uyumuşuz. Ne zaman geldiğini duymadık, dedi.

ERCAN BURAYA KADAR OLANLARI anlattıktan sonra sustu, gözlerindeki yaşları sildi. İhtiyar adam:

— Hayrola, dedi. Aklına ne geldi?

— Babam, dedi Ercan.

— Ne yaptı baban?

— Anlatacağım işte. Beni sokağa bıraktıkları zaman arkamda eski elbisem, ayaklarımda altları delinmiş ayakkabılarım vardı. Çamaşırlarım da iyice kirlenmişti. Polisler beni karakola götürdüler. Orada komiserin karşısına dikildim. Bir ayağımda çamurlu ayakkabı vardı, öteki ayakkabı polisin elinde. Komisere işi anlattılar. Ben bahçe içinde bir köşke, ikinci katın balkonundan girmiş, içeride bulduğum eşyayı bir bohça yaparak balkondan sallandırmışım. Bu sırada sahipleri yazlığa gitmiş olan köşkte ışık gören komşular karakola telefon ederek polis çağırmışlar. Hava yağmurlu imis. Ben çaldıklarımı almağa vakit bulamadan

balkondan atlamış ve kaçmışım. Atladığım sırada ayağımdaki ayakkabının biri çıkmış ve orada kalmış.

Ercan bileği ile gözlerini silerek:

— Acınacak haldeydim, dedi. Çekedim ıslak, bir ayağım çıplak ve çamur içinde. Elbise yer yer yırtık. Komiser beni getiren polise: «Bu sabıkalıya benzemiyor,» dedi. «Yeni olmalı». «Evet». dedi Polis. «Yeni işe başlamış.» Başka arkadaşlarım olup olmadığını sordular. Ben Ali ile Ahmet'i söyledim. Komiser o köşke nasıl girdiğimi sordu. Ben de girmediğimi, hırsızlık yapmadığımı söyledim. Ali ile Ahmet'i de getirmişlerdi. Ahmet sözlerini tekrarladı. Ben akşamdan çıkıp gitmişim. Ali de kızara bozara benim gece yatmadığımı, ancak sabaha karşı geldiğimi gördüğünü söyledi. Bana candan arkadaş görünen bu iki serserinin kendi yaptıklarını benim üstüme atmalarına şaştım. Ben böyle bir hırsızlık yapmadığımı söyledim. Ahmet benim yüzüme tükürdü ve: «Utanmaz serseri» dedi. «Bizi de lekelemek istiyorsun?» Ben derdimi kime anlatabilirdim? Korkuyor, bana söylenilenleri bile anlamıyordum.

— Sonra ne oldu? dedi ihtiyar.

Ercan başını sallayıp:

— Olanlar oldu işte, dedi. Babamın çalıştığı yeri sordular. Bir polis yolladılar. Ben bir odada bekledim. Benimle beraber Ahmet'le Ali de beklediler. Bu arada Ahmet durmadan beni azarladı, polislere duyuracak gibi bağırıyordu. Hatta tokatlamağa kalktı ama odada bulunan bir başka adam: «Aklını başına al delikanlı,» dedi. «Burası babanın evi değil, karakol. Bu çocuğun dayak yiyecek hali mi kalmış.» Derken babam geldi. Odaya girdi. Ahmet'in vuramadığı tokadı bana o vurdu. Polis engel olmasaydı canımı çıkartacaktı.

— Bu adam iskele babası da olamaz, dedi ihtiyar.

— Komiserin karşısına çıkarttılar bizi. Babama sordular beni tanıyor mu diye. Babam «Olmaz olası serseri benim oğlum,» dedi. Komiser:

— Yaşı küçük bu çocuğun, dedi. Hırsızlık yapmak istemiş ama bir şey çalamadan yakalanmış. Sabıkası yok. Mahkemeye vermeden biz size teslim edeceğiz. Siz oğlunuza sahib olun.

Babam kaşlarını çatarak:

— Ben onu adam etmek için çok uğraştım, dedi. Ben iş güç sahibi adamım, bunu terbiye edemem. Mademki hırsızlık yaptı, siz cezasını verin.

Ben su sözü duyunca:

— Baba, ben sana ne fenalık yaptım? diye ağlamağa başladım.

Ama babam bana acımadı:

— Sus, dedi. Ben senin baban değilim artık.

Komiser biraz düşündükten sonra:

— İhsan Bey, dedi. Bu çocuk savcılığa, oradan da yargıca çıkacak. Bu kıyafette dilenci bile gezmez. Bunun giyip çıkartacağı giysisi ayakkabısı yok mu?

Babam bekçiyi işaret ederk:

— Benimle gelsin, giysilerini vereyim, dedi. Şunu da biliniz ki, bu oğlanla benim ilgim yok. Ben şerefli bir insanım.

Hepsi gitti. Beni bekleme odasına koydular. Bir zaman sonra okulun bana verdiği elbise ile ayakkabıları bekçi getirdi. Bu arada nüfus kâğıdımı da yollamış babam. Elbisemi değiştim. Ayakkabımın tekini sardılar, ıslak ceketimle birlikte savcılığa yolladılar. Ben savcılıkta hırsızlık yapmadığımı, okuduğumu, babamın üvey anneme uyarak beni istemediğini, bir aydan beri sokağa atıldığımı, o iki çocuğun beni yanlarına aldıklarını, Ali'nin benim çeketimi, ayakkabılarımı bazen giydiğini, ben gece gökgürültüsüne uyandığım zaman onları yattıkları yerde göremediğimi anlattım. Ama benim anlattıklarım pek işe yaramadı. İki gün kapı kapı dolaştırdılar beni. Başıma böyle bir iş daha önce gelmediği için aklımı başıma alıp savunamadım. Döne dolaşa buraya yolladılar.

Haydar Baba:

— Peki kim yaptı bu hırsızlığı? dedi.

— Ali ile Ahmet, dedi Ercan. Şimdi düşündükçe onların daha önce de hırsızlık yaptıklarını ortadan kaybolmalarından, sonra Ali'nin para harcamasından, Ahmet'in de içki içmesinden anlıyorum

— Yalnız ben yapmadım demekle yakanı kurtaramazsın. Kanıt isterler:

Ercan:

— Bak amca, dedi. Şimdi düşünüyorum. Ben gidip bir yeri soysam yalnız ayakkabılarım mı çamurlanırdı? Yalnız cekedim mi ıslanırdı? Başım, pantolonum ıslanmaz mıydı? Halbuki Ahmet'le Ali'nin başları ıslaktı. Ayakkabılarını çıkartmıştı Ahmet. Yalınayak geziyordu evde, Ali'nin ayakkabıları kuru idi. Çünkü o benim ayakkabılarımı giymişti. Belki de ayakkabının tekini yakalanacaklarını anladıkları zaman bahçede bırakmışlardı. Şimdi hatırlıyorum ki, Ali'nin pantolonu ve gömleği ıslaktı. Bunları kimse görmedi. Soyulan evin bahçesinde benim ayakkabımın tekini bulmakla, ceketimin ıslak olduğunu görmekle hırsızlığı bana yüklediler. Belki de babamın beni korumaması bu hırsızlığın benim üstümde kalmasına neden oldu.

Haydar Baba:

— Olan olmuş dedi. Bu hırsızlık tam olarak yapılmadığı, girişim halinde kaldığı için cezası fazla ağır değildir. İnşallah seni çocuk islah evine yollarlar da hem barınır, hem okur yazar, hem de bir sanat öğrenirsin.

Çocuk düşünüp:

— Amca, dedi. Babası olan bir çocuğu çocuk islah evine alırlar mı?

— Almamaları gerek. Senin yaşında olunca almaz. Babasını suçlu tutarlar. Sen bunu nereden akıl ettin?

— Ali vardı ya, bana iftira eden. Ondan öğrendim. Kimsesi yokmuş, serseri olmasın diye oraya kapılanmak istemiş, ama almamışlar.

— Zaten oraya suçlu olanları alırlar. Kimsesizleri yetimhaneye alırlar.

— Benim babam yok sayılır.

— Aslında baban vardır. Baban sana bakmakla görevlidir.

— Ben onun baktığını istemem. O da istemiyor ya.

— Bekleyelim bakalım, kader ne yazmış.

Beklediler. Ercan geleli bir hafta oldu. Arayan, soran yok. Bir gün cezasını ödemiş, iki yıl yatmış olan suçlulardan birisi

salıverilmişti. Bu adam elli yaşında kadar bir kimseydi. Bir alacak yüzünden kavga etmiş, kendisi ile alay eden komşusunun başına şişe ile vurarak onu ağırca yaralamış.

Remzi adındaki bu kimsenin Haydar Baba'ya kahve, çay borcu varmış. Giderken onu ödemek için kahve ocağına uğramıştı.

Haydar Baba ona arkalıksız sandalyeyi ikram etti. Bir de kahve pişirdi. Hesabını gördükten sonra:

— Bana bak, Remzi Efendi oğlum, dedi. Sen sen ol, kimse ile dalaşma. Nene lazım, dünyadaki kötüleri sen yola getirecek değilsin. Zaten kötü adam sonunda kendisine de kötülük eder. Sana yapılan düşmanlığın karşılığını Allah'a havale et. O bilir ne zaman, ne yapacağını.

Remzi Efendi dinliyordu. Sonra Haydar Baba:

— Eeee, dedi. Şimdi çıkıyorsun buradan. Şükür olsun bugüne yetiştirene. Ne iş tutacaksın? Yoksa kunduracılıkta devam mı edeceksin?

— Evet, dedi Remzi Efendi. Bu benim sanatım. Çocukken bir kunduracının yanına çırak girmiştim. Ustam öldükten sonra bir zaman dükkânı idare ettim. Sonra bir başka kunduracıyla ortak oldum. Daha sonra da ayrıldım, bir iki kalfa çalıştırmağa, bir yandan da hazır ayakkabı satmağa başladım.

— Fena iş değil. Her zaman, her yerde geçer.

— Evet, zaten mağazada kalanlar çalışıp beslediler beni bu iki yıl içinde.

— Senin ailen yoktu, değil mi?

— Vardı ama yok oldu Haydar Efendi. Ben yumuşak başlı, yavaş bir erkeğim. Öyle olur olmaz şeye kızmam. Biri bir suç işlese bunun nedenini ararım. Bak benim mağaza günde bir iki bin liraya para demezdi. Bir yandan ısmarlama ayakkabı, bir yandan hazır satış. İşçi payını çıkardıktan sonra elime hayli para kalıyordu. Buraya girdim, işin başından ayrıldım. Kazanç hemen düştü. Ara sıra bir çırak gelir, biraz para getirir, benim yerime çalışan adam ortalığın kesatlığından, malzemenin pahalılığından söz edip hiç satış olmadan günler geçtiğini söyler. Eh, ne yapacaksın el ermez, güç yetmez.

— Ailenden işlere bakacak kimse yok muydu?

Remzi Efendi:

— Olmaz olası bir karı vardı, dedi. Bir eli yağda, bir eli balda. Bir giydiğini bir daha giymez. Üstelik yolu sapıttı. Baktım peşine adamlar takıyor. Bir punduna getirip suç üstü yakalattım, defettim başımdan.

— Çocuğun da olmamıştı, değil mi?

— Evet, Allah çocuk da vermedi. Büyüklerimin hepsi öldü. Zaten bir babanın bir tek evladıydım.

— Kasavet çekme, dedi Haydar Baba. Her işte Allah'ın dediği olur. Sen yolunu şaşırmamaya bak.

— Öyle olacak Haydar Efendi. Eh, senin dışarıdan bir isteğin var mı? Bu çocuk akrabandan mı?

— Hayır, dedi Haydar Baba. Başına bir felaket gelmiş. Babası evde istememiş. Sokağa düşmüş, derken bir de iftira etmişler. Hırsız çıkartmışlar. Sıbyan koğuşunda yer olmadığı için müdür bana emaneten bıraktı.

Remzi Efendi:

— İyi bir aile çocuğuna benzer, dedi.

Haydar Baba:

— Anaya çekmiş, dedi. Babası hayırsızın biri. Ben otuz yıldır buradayım. İnsanların yüzüne bakınca şıp diye anlarım. Kalıbımı basarım bu oğlan hırsızlık filan yapmamıştır.

— Mahkeme olmadı mı?

— Galiba bir karar verilmemiş. Şimdilik göz hapsinde.

— Hayırlısı neyse o olsun?

— Amin.

Remzi Efendi tahta bavulunu alarak, Haydar Baba'nın elini öperek çıkıp gitti. Artık o hürdü. İstediği yere gider, istediği kadar kalırdı. Kapıya kadar gitmişken düşmüş bir kâğıda bir satır yazı yazmış:

— Aklına esip de buradan sıkılırsan benim mağazaya uğra, demişti. Bir kahve içer, dertleşiriz.

Haydar Baba da:

— Sağ ol, dedi. Aklıma eserse çıkar gelirim.

Haydar Baba Remzi Efendi'nin arkasından içini çekip:

— İyi çocuktu, dedi. Allah selamet versin.

Haftada bir, tutukluları yoklamağa geliyorlardı. Kadın, erkek, çocuk avluya dolar, demir parmaklığın arkasından görüşürlerdi. Gelenler tutuklulara yiyecek, çamaşır, meyve, tütün gibi şeyler getiriyorlardı. Getirilen her şey idare memurunun incelemesinden geçiyordu. Arada demir parmaklık olduğu halde görüşenler birbirlerine bir şey veremezlerdi. Baş gardiyanla öteki gardiyanlar ziyaretçileri gözden kaçırmazdı.

Tutukluların içinde yumuşak başlı, etliye sütlüye karışmazlar da vardı. Bunlardan bazısı dış avluya çıkar, orada konuşurlardı. Müdür onlara izin verirdi.

Kendisini yoklamağa gelenleri kapıya kadar götüren, orada ayrılanlar vardı.

Arada bir, bir genç kadın gelirdi. Dışarıda eşi ile konuştuğu kadar ağlardı. Tutuklu olan kocası darılır:

— Böyle ağlayacaksan gelme, derdi. Gözden ırak olan gönülden de ırak olur derler. Hiç olmazsa derdin tazelenmez.

— Görmeden yapamıyorum, derdi kadın. Çok üzülüyorum ama, rüyalarıma giriyorsun.

— Kızı kime bıraktın?

— Allah razı olsun, kapıcı kadın bakıyor.

— Burada elim ermez gücüm yetmez, bir de sen sıkıntı verme, diyordu. Başımıza bir felakettir geldi işte. Buradan sağ salim kurtulursam Bursa'ya, ağabeyimin bağlarına gidelim. Artık beni memuriyete almazlar. Ağabeyimin hesaplarını tutarım, ona da yük olmam.

Kadın dönüp dönüp arkasına bakarak gidiyordu. En sonra köşeyi dönerken durur, elini sallardı. Tutuklu kocası kapının önünde bakar kalır, dışarıya bir adım atamazdı. Kapıdaki jandarma:

— Gir artık içeriye, derdi. Kolay değil, biliyorum ama, ne yaparsın.

Kadının kocası durgun durgun demir parmaklıkların arkasına dönerken içi kimbilir ne kadar kararıyor ve yaşamak ona ne kadar ağır geliyordu. Genç karısından, küçücük kızından ayrılmak kolay mı?

Ercan Haydar Baba'ya:

— Bu adamın suçu ne? diye sordu.

Haydar Baba içini çekti:

— Kumar oynamış, üzerinde emanet para varmış. Hepsini kaybetmiş. Dört yıl hapse mahkûm olmuş. Kaybettiği parayı da ödetmişler. Karısı nesi var, nesi yok satmış. Babasından borç istemiş. Daha iki yıl yatacak bu adam. Genç ve evli olup, çocuk sahibi olup hepsinden ayrılmak, demir parmaklıkların arkasına kapanmak kolay değil. Bak bana, benim kimsem yok. Ama öyle zamanlar oldu ki, tutuklu olduğum için ağladım. Ayak yollarında, örtünüp battaniyelerin altında ağladım.

Çocuk şaşırdı:

— Öyledir de ne diye çıkıp gitmiyorsun buradan? Cezanı ödemişsin. Tutuklu değilsin.

Haydar Baba:

— Nereye gidecekmişim be? dedi. Beni dışarıda bekleyen mi var? Alıştım bu kahrolası yere, yaşım yetmişe erdi.

— Şey, Amca, senin dışarıda evin filan yok mu?

Haydar Baba:

— Var bir virane, dedi. Babadan kalma. On beş yıl önce cezamı çekip çıktığım sırada uğradım eve. Kiracım var. Fena adam değil. Ama benim evi benimsemiş. Beni görünce eli ayağı titredi. Oda gelmiş altmış beşe. İki yakası bir araya gelmeyenlerden.

— Sen ne iş yapardın amca?

— Ben ne iş yapmadım ki! İşte adam bile öldürdüm?

CEZAEVİ MÜDÜRÜ HAYDAR BABA'YI çağırtmış. Sabahleyin kapıyı Ercan'ın üstünden kilitliyerek gitti ve az sonra döndü:

— Bana bak oğlum, dedi. Yarın sekiz buçukta mahkemen var. Bir polis gelip seni alacak. Hazır ol.

Ne hazır olacaktı Ercan? Hemen ağlamağa başlamıştı. İhtiyar:

— Amma da sulu gözlüsün be, dedi. Adamı mahkemede yemezler. Zaten yaşın küçük. Sabıkan da yok.

Ercan'ın korkusu bütün gün geçmedi. Haydar Baba onu alarak çarşı hamamına gitti. Hem kendi yıkandı, hem Ercan'ı yıkadı. Dönüşte baş gardiyan telaşlıydı. Suçluyu neden sokağa çıkardığını soruyordu. Haydar Baba müdüre çıktı. Orada bir hayli azarlandı. Haydar Baba da:

— Vız gelir bana, demişti. Burada hamam mı var sanki! Çocuğu azılı heriflerin içine mi sokaydım? Yıkandık geldik işte. Kıyamet mi koptu?

Müdür yasaktan söz edince de:

— Ne yasağı, demişti. Bu oğlan hükümlü değil. Sonra ben burada ne memurum, ne de sorumlu. Hatır için yanımda alakoydum.

— Yeter artık, senin kahrını çekecek değiliz bunak.

Müdür böyle söylemiş. Haydar Baba öfkesinden çatlayacak gibi kızarmıştı. Burnundan soluyordu. Korkunç bir hal almıştı. İşte bu sırada tutukluların koğuşundan bağırtılar, çığlıklar gelmeğe başladı. Jandarmalarla gardiyanlar koşuştu. İki koğuş halkı birbirine girmiş, kıyasıya dövüşüyorlardı. Tekmelenen kapıların, kırılan ranzaların sesi sokaktan duyuluyordu.

Müdürle savcının öğütlerine kimse kulak asmamıştı. Tutuklular böyle arada bir azarlar, içlerinden bir, ikisi ağır yaralanır, ya da ölen olurdu. O zaman kavgacıların azılılarını başka cezaevlerine yollarlardı.

Patırdının, gürültünün ardı kesilmeyip daha da artınca. öfkesinden çatlayacak hale gelmis olan Haydar Baba birden yerinden fırlayıp demir parmaklıklı kapıya koşmuştu.

— Aç şunu, diye bağırdı.

Baş gardiyan:

— Gitme öldürürler, dedi.

Haydar Baba gözlerini devirerek:

— Sana aç diyorum, diye bağırdı.

Kapıdan içeriye girdi. Kırık koğuş kapısının arkasından avazı çıktığı kadar bağırmağa başladı:

— Allah'ın belaları, yiyip içip kuduruyor musunuz? Alimallah çiğnerim hepinizi.

Bir iki karşı geliş, bir iki bağırtı oldu. Arkasından sesler

kesildi. Haydar Baba iri yarı bir adamı ite kaka koğustan çıkartmıştı. Bu adamın burnundan kan geliyordu. Bir başkasının başı yarılmıştı. Haydar Baba:

— Tamam mı? diye bağırdı. Burası babanızın çöplüğü değil. Ben burada otuz yıl yattım. Kabadayılık taslayan çıksın karşıma...

Müdür ilk defa hükümlülerin azgınlığı ile karşılaşıyordu. Böyle olaylarda ne jandarma, ne de polis giriyordu hükümlülerin koğuşuna. Gözleri dönmüş olan bu adamlar artık akıllarını yitirmiş olur, ne yaptıklarını bilmezlerdi. Onların yatışmasını beklemek gerekirdi. Bir kaç yıl önce yine böyle bir olay geçmiş, jandarma ateş etmek zorunda kalmıştı.

Haydar Baba soluk soluğa kapıya geldi. Yüzü mosmordu.

— Yaralı var, dedi. Birbirlerini yiyor bu herifler.

Bir bardak suyu bitirinceye kadar içen Haydar Baba karşısında jandarma subayı ile müdürü gördü. İçerisi dar olduğu için savcı dışarıda kalmıştı. Müdür sesleniyordu:

— Sağ ol Haydar Efendi! Sen olmasan bu herifler tek durmaz.

Haydar Baba:

— Bundan sonra sen benim gibi bir bunak daha bul da bu heriflerin arasına salıver göreyim, dedi.

Müdür:

— Sen bu heriflerin babası sayılırsın, dedi. Kanunları benim kadar sen de bilirsin. Ufak tefek ihmallerden insanın başı derde girer. Hem ben senin bu cezaevinde böyle bir forsun olduğunu bilmiyordum. İlk defa ayaklanma ile karşılaştım.

Başından yaralanmış bir iki hükümlüyü Jandarmalar hastaneye götürüyorlardı. Müdür kahve ocağından çıkmak zorunda kalmıştı. Bu olay öğleye yakın olmuştu. Haydar Baba yine kapıyı kilitledi, sokağa çıktı. Biraz sonra elinde bir paketle döndü:

— Çocuk, sofrayı kur, dedi.

Sofra kurma, kapaksız sandığı ters çevirip masa gibi kullanma ve iki tarafına birer arkalıksız iskemle koyup sandığın üzerine de bir gazete yaprağı yaymaktı.

Ercan bu işi korkarak yaptı. Ekmeği çıkarttı. Haydar Baba

gazeteye sarılı olan yiyeceği açtı. Bu, fırınlanmış bir koyun başı idi. Bu başın gözleri insana sönük sönük bakıyordu.

Haydar Baba ellerini yıkadı, güzelce kuruladıktan sonra iskemlesine oturdu. Bileklerini sıvayıp kuzunun çene kemiğini ayırdı. Etlerini parça parça bir tabağa koyarken:

— İstersen biraz karabiber ek çocuk, dedi. Bekleme beni. Sen yemene bak.

Ercan çekiniyordu. Aklında mahkeme olduğu için iştahı pek yoktu. Ama hiçbir zaman böyle fırınlanmış bir baş yememişti. Bir iki lokma alınca korkusunu unuttu.

Haydar Baba:

— Paçacıdan aldım, diyordu. Arasıra giderim ona. Güzel paça yapar. Sen paça yedin mi?

— Bilmem, dedi çocuk. Bizim evde pişirmezlerdi.

— Paça dediğin ayaktır. En iyisi keçi ayağıdır. Hem sağ yağlısı, hem de dondurması olur.

— Ayağın dondurması mı olur?

— Olur ya. Paçayı güzelce pişirirler, kemiklerin suyunda jelatin vardır. Koy dolaba, ertesi sabah bir de bakarsın, pelte gibi olmuş. Sen pelte bilir misin?

— Bilmiyorum.

— Sen de bir şey bilmiyorsun be! Pelte meyve suyunu, dondurmadır. Yani onlar soğuyunca meyvesinin rengine göre yeşilimsi, sarı, kırmızı filan olur.

— Annem bir iki defa yapmıştı. Ama ona jöle derdi.

— İkisi de bir kapıya çıkar. İşte paça dondurması da öyle olur. Limon sıkarsın. Kimisi sirkelisini sever. Bu donuk suyun içinde paça kemikleri etli etlidir. Sıcak paçayı da severim ben. İstersen ekmeğini de doğra. Kaşıkla dur. Bu paça kemiklerinin içinden aşık kemiği de çıkar. O aşık kemiği ile oyun yaparlar.

Haydar Baba başın kemiklerini sıyırıyordu. Dilin kabuğunu da sıyırıp çıkartmış, çakısı ile parçalara ayırmıştı. En sonra başın gözlerinin karalarını çıkartıp beyaz kısımlarını tuza batırıp yedi.

— Nasıl buldun çocuk? diye sordu.

— Çok iyi Haydar Baba.

— İyidir zahir. Bilseydim iki tane alırdım. Bir gün seninle bir paçacıya gidelim.

— Bakalım beni bir daha buraya bırakırlar mı? dedi.

Haydar Baba:

— Bir şey olmadan tasasını çekme, dedi. İslah evleri, sıbyan koğuşları serseri dolu. Hem sen bir şey çalmamışsın. Sabıkalı da değilsin.

— Sabıkalı ne demek?

— Bir yasak iş yapan, tutuklanan adam sabıkalı olur. Daha evvel bir suç işlemiş demektir bu. Eğer ağır bir suç değilse hemen ceza çektirmezler. Bir daha yapma der, salıverirler.

— Beni salıverirler mi dersin amca?

— Öyle sanırım. Babana teslim eder, oğluna dikkat et, bir daha bir suç işlerse sen sorumlu olursun derler.

— Haydar Baba, beni babama teslim edeceklerine cezaevine atsınlar.

— Bunu senin isteğine bırakmazlar oğlum. Önce suçu üstünden atmağa bak. Lekelenme. Kendini savun. Bak iyi dikkat etmişsin. Çamurlu havalarda o oğlan senin ayakkabılarını giymiş. O gece yağmurda senin ceketi de almış, pantalonu, gömleği ıslakmış. Başı da ıslak. Bu işi yapan o iki serseridir. Senin üstüne yıktılar. Ara sıra gece kaybolduklarını, ertesi gün bolca para harcadıklarını, Ahmet'in içki içtiğini de söyle.

— Sonra beni öldürür bu çocuklar.

— Bunu da söyle yargıca.

Ercan'ın rahatı kaçmıştı. Zaman zaman hakime ne diyecegini düşünüyordu. Gece de rahat uyuyamadı. Sabahleyin saat yedi buçukta bir polis gelmişti. Acele ediyordu. Mahkeme sekiz buçuktaymış.

Haydar Baba:

— Lokmasını boğazında koyma, dedi. Saat sekiz buçukta derler on ikiye kadar kalır. Sen de bilirsin.

— Öyledir, dedi polis. Saat sekiz buçukta derler, öğleden sonraya bile kalır. Davalılardan gelen olmazsa daha erkence biter mahkeme.

Haydar Baba:

— Sana bir şey söylediler mi? dedi. Mahkemeden sonra nereye bırakacaksın bu çocuğu?

— Verilecek karara göre, dedi Polis. Belki yine buraya getiririm. Belki tanık dinlenilmesi için filan gelecek aya da atarlar.

Ercan zaten tıkanmıştı. Ancak çayı içebildi. Haydar Baba çıkartıp ona biraz para verdi:

— İş uzarsa acıkırsın, dedi. Sıkma kendini.

Müdürden evrakı ve nüfus kâğıdını aldılar. Ercan bu yabancı polisle yola çıktı. Üstü başı temizdi. Yeni yıkanmış, bir de cezaevi berberine saç düzelttirmişti. Polis yolda:

— Bana bak, dedi. Savuşmağa kalkma.

Ercan:

— Amca, dedi. İçerisi benim için dışarısından daha iyi. Nereye kaçacağım? Anam mı var, babam mı var?

Onlar gittiler. Haydar Baba müdürle biraz çekişti. Eğer Ercan'ı merak etmese belki de çıkar giderdi.

Bekle gelmezler, bekle gelmezler. Yoksa oğlanı bir başka yere mi kapadılar! Akşama yakın bir saatte kapıdaki jandarma seslendi:

— Haydar Efendi, seninki geliyor.

Haydar Baba kapıya çıktı. Bir de baktı ki Ercan berbat bir halde, üstü başı toz toprağa bulanmış, gözyaşlarıyla yüzünün kiri iki yol olarak temizlenmiş. Yürürken sallanıyor, bir eliyle bir kalçasını tutuyor.

Haydar Baba:

— Bu halin ne be oğlum? diye bağırdı.

Çocuk onun yanına gelince âdeta üzerine yıkıldı. Hıçkırıyor mu, inliyor mu belli değil. Haydar Baba onu kahve ocağına götürdü.

Ocakta lapa tenceresi kaynıyordu. Yarısı yenmiş bir kavun o daracık yeri kavun kokusu ile doldurmuştu. Haydar Baba bardağa su koyup çocuğa verdi. Ortalığı dolaşıp gidecek olan müdür de kapıya gelmişti.

Ercan'ın dişleri bardağın kenarında tıkırdadı, ama içti suyu. Haydar Baba onun yüzünü, gözünü mendili ile kuruladı:

— Ne oldun be çocuk? dedi.

Çocuk güçlükle:

— Dövdü, dedi.

— Kim dövdü?

— Babam.

— Neden dövdü seni?

— Beni ona teslim ettiler. Elimden tuttu, yürüdük, dar bir sokağa girdik. Başladı vurmağa, yere yuvarlandım, tekmeledi, tekmeledi, bayılmışım. Sonra birisi kaldırdı beni yerden. Belim kopuyor sanki. Buraya kadar zor geldim.

Müdür sabredemedi:

— Mahkeme ne oldu oğlum? dedi.

— Hırsızlığı Ali ile Ahmet yapmış. Ahmet yankesiciymiş. Ali'yi de o çalıştırıyormuş. Komiser araştırma yapmış. Yattığımız odada benim pantalonumun, gömleğimin, ayaklarımın kuru olduğu görülmüş. Ahmet'le Ali polislerin geldiği sırada başlarını kuruluyorlarmış. Ahmet'in de partal ceketi iyice ıslakmış. Bir çıkın yapılıp aşağıya sallandırılan eşyanın üstündeki parmak izlerini almışlar. Zaten o boş evde yatan iki serseriden kuşkulanıyorlarmış. Hırsızlar kaçınca hemen oraya baskın yapmışlar.

Müdür daha fazla dinlemedi. Yemeğe gidiyordu. Haydar Baba Ercan'ı musluğa götürüp elini, yüzünü yıkattı. Mümkün olduğu kadar tozunu, toprağını temizledi. Çocuğun kalçasında, bacaklarında tekme izleri vardı.

— Baban olacak bu herif de nereden çıktı? dedi Haydar Baba.

— Onu da çağırmışlar, dedi Ercan. Zaten bahçede ayakkabının yanında daha büyük bir ayakkabının izini bulmuşlar. Ahmet'le Ali'yi pazar yerinde yakalamışlar. İkisi de hırsızlığı yaptıklarını açıklamışlar. Mahkeme onlarınmış, ben tanık olarak gitmişim.

— Bir şey söyledin mi?

— Ara sıra, geceleri kaybolduklarını, Ahmet'in üst üste bir kaç gün içtiğini, yatmağa gelmediğini, Ali'nin de para harcadığını söyledim. Onların umurlarında bile değildi. Yargıç babama beni alıp götürmesini, sokaklarda bırakmamasını söyledi. Babam yabancı bir adam gibi:

— Ben bu hayırsız oğlanı istemiyorum Yargıç Bey, dedi. Bu, evde de hırsızlık yapıyor, benim başımdan alınız bunu.

Yargıç sert sert:

— İhsan Bey, dedi. Sizin hakkınızda da bazı şeyler biliyoruz. Okulda soruşturma yapıldı. Kazancı yerinde olan siz bu oğlunuzu fakir çocuklar gibi başı boş ve aç bırakıyormuşsunuz. Dünyaya gelmesinden sorumlu olduğunuz gibi, onun cemiyet içindeki yaşantısından ve davranışından da siz sorumlusunuz. Burada oğlunuzu mahkûm ettirmek için onun evde hırsızlık yaptığını söylüyorsunuz. Bundan sonra iyi bir baba olunuz, bu çocuğa yaptığınız hainlikler komşularınızın da gözünden kaçmamıştır. Hakkınızda kovuşturma yapılacaktır.

Ercan bitkin bir haldeydi. Haydar Baba onun önüne bir tabak domatesli pirinç lapası koydu. Gündüz yemek yememiş ve sabahleyin de kahvaltı edecek vakit bulamamış olan Ercan lapayı ekmeksiz olarak yedi, iki dilim de kavun yedi. Sonra battaniyesinin üzerine uzandı, inleyerek yattı. Sonra uyudu kaldı.

Çocuk bu, ne olacak! Ertesi sabah hayli düzelmişti. Yürürken hafif topallıyordu ama vücudundan çok içi acıyordu. Haydar Baba onun sakinleşmesini bekledi. Sonra azar azar olup bitenleri tekrar anlattırdı. Ercan:

— Babam sarhoştu, dedi. Üstü başı rakı kokuyordu. Eskiden çok şık gezerdi. Dün boyunbağı yoktu, elbisesi de yer yer lekelenmişti. Gömleğinin kiri uzaktan bile görünüyordu. Pantalonu soba borusu gibi ütüsüzdü. Belki bir yerde soyunmadan sızıp kalmıştı. Eskiden içmezdi böyle.

ERCAN BİRKAÇ GÜN kendisine gelemedi. Haydar Baba onu fazla ayakta tutmadı. Ağrılarının geçmesini bekledi. Cezaevi müdürü ihtiyar adama:

— Mademki mahkeme babasına vermiş, burada tutmağa hakkımız yok. Sonra suçlu sayılırız.

Demişti. Haydar Baba:

— Anladık ama, dedi, adam istemiyor ki çocuğu. İler tutar yerini bırakmamış.

— Burada da tutamayız Haydar Efendi.

— Bir, iki gün daha müsaade edin. Ben bir çaresine bakacağım.

Haydar Baba'yı fazla gücendirmek de istemeyen müdür, çocuğu bir de mahkûmlara bakan hekime muayene ettirdi. Hekim dayak izlerini görmüş ve çocuğun az daha sakat kalacağını söylemişti.

Müdür çocuğun temiz yüzüne de bakınca onun suçsuz çıkmasına çok sevinmiş, ara sıra yukarıya çağırmağa başlamıştı. Ercan ucundan, kulpundan evinin halini, annesini, üvey anne ile kardeşlerini anlatmıştı.

Ercan artık Haydar Baba ile cezaevinden çıkıyor, dışarıda yemek yiyordu. Bir gün Haydar Baba'nın söylediği paçacıya gitmişlerdi. Önlerine birer kâse sıcak paça ile ekmek ve bir sirke şişesi geldi.

Ercan paçayı çok lezzetli bulmuştu.

— Tadına diyecek yok, ama Amca, diyordu. İnsanın eli, ağızı yapış yapış oluyor.

— Aldırma, dedi Haydar Baba. Yıkarsın geçer.

Oradan çıkıp akşam yemeği için meyve ve yiyecek aldılar. Ertesi gün ihtiyar adam yalnız çıkarken:

— Benim biraz işim var, dedi. Uzağa gideceğim. Evi bir kolaçan edeyim. Para da lazım.

Ercan bu adama çok alışmıştı. Herkesin korkup kızdırmaktan çekindiği bu adam aslında iyiliksever bir kimseydi. Aile yaşantısında hayır bulamamıştı. Şimdi bazen çocukça şeylerle uğraşıyordu. Kahve, çay pişirmekten, namaz kılmaktan başka işi yoktu. Birçok boş zamanı kalıyordu. Baş gardiyanla, kapıdaki jandarma ile artık söyleşecek bir şeyi kalmamıştı.

O günlerde cezaevindeki azılılardan Deli Bekir'le Himmet adındaki kabadayı başka başka hapishanelere gönderilmek üzere İstanbul'dan uzaklaştırıldılar. Bunun için Haydar Baba:

— Bu azılılar gitti ama, dedi, yine koğuşlardan kabadayı geçinenler ortaya çıkacaktır. Ben yıllardan beri neler gördüm burada.

Sahiden de arası iki gün geçmeden yine kavga başladı. Bu defa Haydar Baba işe karışmadı. Gardiyanlar ve jandarmalar uğ-

raştılar. Yine bir, iki kafa yarılmıştı. Böylece kabadayılar birbirlerinin güçlerini deniyorlardı. Haydar Baba demir parmaklıklı kapının anahtarını çok büyük dikkatle saklıyordu. Gardiyanlar koğuşlara girmeğe korkarken o çayı, kahveyi götürüyor, bu arada onlara rahat durmalarını da öğütlüyordu.

Mahkûmlardan çoğu onun hatırını sayıyordu.

— Gel, otur baba, iki lakırdı edelim, diyorlardı.

Saz çalanlar, şarkı söyleyenler, gazete okuyanlar, her gün dışarıya mektup yazanlar vardı. Haydar Baba parasını verene ufak tefek de alıyor, ama onları başgardiyana vererek içeriye yolluyordu. Cezaevinin disiplinine alışıktı ve bundan dışarıya çıkmak istemiyordu.

Cezaevi şehrin epeyce uzağındaydı. Şehre gitmek için bir araca binmek gerekiyordu. Haydar Baba'nın da öyle bol bol harcayacak parası yoktu. Ama uzağa gideceğini söylediği günden sonra parası olmuştu. Belki evinde oturan adamdan almıştı.

Bir sabah kahve ve çayları verdikten sonra:

— Çocuk, dedi, sen Mercan'ı bilir misin?

— Bilirim, dedi Ercan. Küçük küçük, turuncu şeyler değil mi?

— Öyle değil, dedi Haydar baba. İstanbul'da Mercan Yokuşu diye bir yer vardır. Kapalı çarşıya oradan da gidilir.

— Bilmiyorum, dedi Ercan. Biz hep karşıda, Beyoğlu tarafında oturduk. Babamın Karaköy'de yazıhanesi vardı.

— İyi, dedi Haydar Baba. Mercan Yokuşu'nda Remzi Efendi'nin mağazası var. Seninle oraya gidelim. Bakalım adam ne yapıyor?

Ercan Haydar Baba ile çıktı. Epeyce yürüdükten sonra bir araca bindiler. Eminönü'ne geldiler. Oradan bakına bakına yürüyerek Mercan Yokuşu'na vardılar. Bu yokuşta döşemeciler, ayakkabıcılar, daha bir çok mağaza vardı. Haydar Baba yürürken numaraları okuyordu, Sonunda:

— Burası olacak, dedi. Gel bakalım çocuk.

Mağaza epeyce büyüktü. Tezgâhta genç bir adam çalışıyordu. Haydar Baba:

— Burası olacak, dedi. Gel bakalım çocuk.

— Remzi Efendi yok mu? diye sordu.

Tezgâhtaki genç adam:

— Ne yapacaksın Remzi Efendi'yi? dedi.

Haydar Baba kızdı:

— Ne yapacağım, yutacağım. Şu sorduğun şeye de bak! Adamı günaha sokmasana.

Biraz ötede, para kasasının başında bir kız oturuyordu. Seslendi:

— Efendi Baba, dedi. Remzi Efendi günde bir defa ya uğrar, ya uğramaz. Mağazayı biz idare ediyoruz.

Haydar Baba:

— Bu mağazanın üstündeki odalarda yatıp kalkmıyor mu? dedi.

— Hayır, Efendi Baba. Yukarıdaki odalarda mal dolu. Siz kendisini ne için aradınız?

Evvelki genç:

— Bırak şunu Suzan, dedi. Çıkıp gitsin.

Haydar Baba o tarafa döndü:

— Bana bak sümüklü, dedi. Ben hapishaneden geliyorum, anladın mı? Ben adam öldürdüm, otuz yıl kaldım içeride. Benim tepemi attırma, ezerim seni Alimallah, hiç bakmam.

Bunu söylemesiyle tezgâhın üzerine de öyle bir yumruk indirdi ki, mağaza top atılmış gibi gümledi, tezgâhın tahtası da çatladı.

İçeriden bir kaç kişi koşarak geldi. Bunların arkalarında tulumlar vardı. Galiba kundura yapıyorlardı. Kız:

— Bir şey yok, bir şey yok, diye haykırdı.

Tezgâhtaki adam kapıya koşmuş, çıkıp gitmişti. Kız Haydar Baba'ya bir sandalye vermiş, oturmasını rica etmişti.

Ercan korkudan ve şaşkınlıktan ne yapacağını bilmiyordu.

Bir işçi:

— Efendi Baba, bir emriniz mi var? diye sordu.

Haydar Baba:

— Ben Remzi'yi görmeğe geldim, dedi. Şuradaki sümüklü oğlan canımı sıktı. Nereye savuştu o?

Bir iki dakika sonra o delikanlı ile bir polis içeriye girdi. Delikanlı eliyle Haydar Baba'yı gösterdi:

— İşte bu adam, hapishaneden kaçmış.

Haydar Baba ayağa kalktı:

— Bana bak müsibet, dedi. Tepelerim ha!

Kız yine ortalığı yumuşatmak istedi:

— Polis Efendi, bir şey yok, dedi. Bu Efendi Baba Remzi Efendi'yi arıyor. Ahbabı olacak.

Polis tuhaf tuhaf baktı. Haydar Baba:

— Beyenmedin mi oğlum! dedi. Otuz yıl yattım içeride. Şimdi orada kahve ocağını işletiyorum. Bana Deli Haydar derler. Buraya kadar boşuna gelmedim. Remzi bana adres vermişti. Bir görüp hatırını sorayım dedim.

— Remzi Efendi yokmuş işte, dedi. Bir başka gün gelin. Bir yazı bırakırsanız geleceğiniz gün burada bulunur.

Tezgâhtar:

— Bırakmayın, dedi. Ben davacıyım bu adamdan.

Haydar Baba kapı gibi dikildi, ayağa kalktı.

— Gözüme görünme, dedi. Şimdi seni toz ederim.

Tam bu sırada kapı açılıp Remzi Efendi içeriye girmez mi? Haydar Baba'yı görünce kollarını açtı:

— Hay ömrüne bereket Haydar Baba, hangi rüzgâr attı seni?

İki adam birbirlerine sarılıp öpüştüler. Polis ortaya bir selam verip çıkıp gitti. İçeriden sandalye getirdiler. Remzi Efendi tezgâhtara:

— Git şuradan iki kahve söyle, dedi. Çocuk için de bir gazoz.

Tezgâhtar aptallaşmış, bakıyordu. Remzi Efendi:

— Duymadın mı? dedi. Yine aksiliğin üstünde galiba.

Haydar Baba:

— Onunla atıştık biraz, dedi. Gidip polis çağırdı.

Remzi Efendi ayağa kalktı:

— Bana bak, dedi. Benim can ciğer misafirime ha!

Haydar Baba Remzi Efendi'yi kolundan çekip oturttu:

— Aldırmaa, dedi. Bunların adam olmak için daha bin fı-

rın ekmek yemeleri gerekir. Boyunbağı takıp ütülü pantalon giymekle adam adam olmaz. Adamlık içeridedir, kıyafette değil. Ama bak bu hanım kız benim gönlümü aldı. Çok hatır gönül bi-liyor.

Biraz sonra kahveler ve gazoz geldi. Şuradan buradan konuştular. Sonunda Remzi Efendi çocuğun işinin ne olduğunu sordu. Haydar Baba olup biteni anlattı. İçini çekerek:

— Ben zaten temiz bir çocuk olduğunu yüzünden anlamıştım, dedi. Ne yazık ki daha fazla cezaevinde tutamam. Bir yere vereyim, okuyup yazsın. Babası sarhoşun biri. İstemiyor Ercan'ı.

Nihayet kalkıp gidiyorlardı. Ercan Remzi Efendi'nin elini öptü. Kapıya kadar gelen mağaza sahibi birden:

— Haydar Baba, dedi. Bir düşün bakalım. Biliyorsun ki, benim kimsem yok. Pek açıkta, pek âvâre kaldım. Çocuğu ben okuturum. Benim için de hayırlı bir meşgale olur.

Haydar Baba:

— Ömrüne bereket, dedi. Müsaade et biraz. Ben de düşüneyim. İnşallah elbirliği ile bir şey yaparız.

Yokuşu indiler. Eminönü'nden bir araca bineceklerdi. Haydar Baba saatine baktı:

— Çocuk, dedi. Namaz vakti. Ben şu Yeni Cami'ye gireyim. Sen bir köşede beni bekle.

Ercan ilk defa böyle büyük bir caminin içini görüyordu. Çiniler, koca koca yazılar vardı. İnsanlar hep birden yatıp kalkıyor, bir şeyler okuyorlardı. Karşı tarafta hiç böyle büyük cami yoktu.

Namazdan sonra durağa gelip bir araca bindiler. Ercan gelip geçene sora sora yürüdüğü bu yolları hatırladı. Nihayet cezaevine gelmişlerdi. Haydar Baba çoktandır bu kadar uzağa gitmemişti. Yorulduğu anlaşılıyordu. Bir zaman iskemleden kalkmadı. Sonra akşam çayını ve kahvesini yaptı. Müdür beye de misafir gelmişti.

Akşam yemeğinden sonra Haydar Baba:

— Bak oğlum, dedi. Burası cezaevi. Burada suçlular yaşar. Hamdolsun sen suçsuz bulundun. İnşallah bir daha böyle yer-

lere ayak atmazsın. Bak ben Remzi Efendi'ye teklif yapmadım. O akıl etti, sana o istekli oldu. Adamcağızın yuvası yıkılmıştır. Seni evlat gibi sever. Ben iyi bilirim onu.

— Ya, babam? dedi Ercan.

— Baban seni istemiyor, dedi. Haydar Baba. Ama bir gün bir erkek evlada muhtaç olacaktır. Sen onu defterden sil artık. Okursun, yazarsın, namuslu adamların içinde sivrilirsin.

— Keşke sen de buradan çıksan Haydar Baba.

İhtiyar adam:

— Belli olmaz, dedi. Bakarsın çıkarım. Ama benim dışarıda işim yok. Tavuk, kümesine alışmış gibi, ben de bu cezaevine alıştım. Kolay değil, otuz yıl bu. Bir ömür demektir. İki sene de daha kat, tam otuz iki yıldır buradayım. İyi hoş buradan çıkayım ama, ne iş yaparım dışarıda? Hem ne zaman buradan çıkacak olsam bir ayak önce dönmek için can atarım.

— Senden ayrılmak istemiyorum Amca.

— Doğru, ben de öyle ama, senin okula gitmen gerek.

— Şey, sen bir kahve açamaz mısın Haydar Baba?

İhtiyar adam:

— Kahve mi? dedi. Kahve açayım ha! Nereden de aklına geldi bu? Sen beni doğma büyüme kahveci mi sanıyorsun?

— Burada kahvecilik yapıyorsun da.

— Öyle, ama ben ne yapmadım ki!

Ercan Haydar Baba'dan ayrılmak istemiyordu. Bu iri yarı, ihtiyar adam onun için ana, baba, bütün bir akraba olmuştu. Çok kısa bir zamanda alışmıştı ona. İlk gelişindeki korkular büsbütün kalkmıştı ortadan. Herkes bu adamdan çekiniyordu, aslında çok iyi bir insandı.

Şimdi bu adamdan ayrılacaktı, başka bir adamın yanında kalacaktı. Bu adam Haydar Baba kadar iyi olamazdı ki!

Ercan bunları düşünürken Haydar Baba da ara sıra sokağa çıkıyor, bir takım giyecek eşyası alıyordu. Bunların içinde Ercan'a göre ayakkabı, gömlek, pijama filan da vardı.

İhtiyar adam:

— Remzi'ye büsbütün yüklenmeyelim, diyordu. Onun eli

açıktır. Zengin adamdır, ama onun zenginliğinden bize ne. Biz ancak sana bir amca gibi baktığını ararız.

Ağustos ayı içindelerdi. Cezaevinin içi serin oluyordu. Dışarıda sanki gökten ateş yağıyordu. Ama içeride, taş bina, güneş görmediği için epey serin oluyordu.

Suçluları arasıra çıkarıldıkları, etrafı kapalı bir avlu vardı. Burada takım takım gezerlerdi. Ama çoktandır iki taraflı olup döğüştüklerinden iki taraf ayrı ayrı hava almağa çıkartılıyordu.

Kumar oynayıp parayı kaybeden o gençten adam hemen hiç çıkmıyordu avluya. Ancak, ziyaret günü büyük kapının bulunduğu avluya çıkıyor, orada karısı ile konuşuyordu.

Zavallı kadın kocasını teselli için çok uğraşıyordu. Haydar Baba:

— Bak oğlum, diyordu. Kadın var erkeğe dost olur, ana olur, kuvvet verir. Kadın var kocasına düşman olur. Onu batırmağa çalışır, onu kötülüğe, günaha sürer. Bu genç kadın melek gibi. Her hafta geliyor. İkisi de bu ayrılığın cezasını çekiyorlar.

Yüzünü gözünü kapayan, güzelliğini örtmeğe çalışan kadıncağız yalnız gelmeğe korkuyor, bir kadınla beraber geliyor, kadın sokakta bekliyordu.

Kadın son gelişinde bir haber vermişti. İlkokula öğretmen olacak, orada ders verecek, çocuğu da kendisiyle birlikte okula götürecekti. Böylece kirayı ödemek ve geçinmek kolaylaşacaktı.

REMZİ EFENDİ İKİ GÜN SONRA gelmişti. İçeriye almadıkları için Haydar Baba kapıya çıkmış, orada görüşmüşlerdi. Haydar Baba Ercan'a da seslendi. Ercan ayakkabıcının elini öptü. Remzi Efendi de onun başını okşadı.

Remzi Efendi:

— İşte böyle Haydar Efendi, diyordu. Birden çok heveslendim. Yalnızım, kimsem yok. Bu çocuk çok hakikatlidir. Bana yaşamak, avunmak için bir kuvvet olur. Müsaade edersen ben alayım onu.

Haydar Baba şaşırmıştı. Ercan'ın da yüzü kızarmıştı. Kunduracı:

— Bana hiç yük olmaz, dedi. Koskoca mağaza sahibiyim. Allah'a şükür alış veriş yerinde. Bana boşu boşuna sıkıntı çektirmiş o Hikmet denilen oğlan.

Duvarın dibine çökmüş, sırtlarını duvara dayamışlardı. Haydar Baba:

— Hikmet dediğin kim oluyor? dedi.

— O tezgâhta çalışan oğlan, dedi Remzi Efendi. Hani okumakla da adam adam olamıyor. Ticaret mezunuymuş. Ticareti para çalmak sanıyor. Mağazada yapmadığını bırakmamış.

Haydar Baba:

— Benim de gözüm tutmadı onu, dedi. Kaba herifin biri. Ama o kasada oturan kız insan çocuk.

Remzi Efendi:

— Suzan mı? dedi. Çok iyi kızdır o. Hem ev geçindiriyor. Aldığını, bulduğunu süsüne harcamaz. Dün sizler gittikten sonra Hikmet'e biraz çıkıştım. Hayta oğlan: «Bu kadar paraya çalışmam zaten» demez mi? Ölür müsün, öldürür müsün? Yediği paranın haddi hesabı yok. Bütün işçiler şikâyetçi. Ben akılları ermez diye dükkânı Hikmet'e bırakmıştım. Kediye ciğer emanet etmişim. Zaten gider gitmez işine son verdim. İş arıyor şimdi. Ne dese beyenirsin? Ben sabıkalı bir adammışım. İşte beni ziyarete gelenler de cezaevi kaçkınları imiş. Kendimi zor tuttum. Senin arkandan o defoldu gitti. Cezaevinde yattığım kadar binlerce lira yemiş. Üstelik dericiye borç, ustalara borç. Çıkar çıkmaz can yakmayayım dedim ama, olmadı işte. Genç bir usta var, onu koydum tezgâha, artık ben de işin başından ayrılmayacağım.

— İyi edersin, dedi Haydar Baba. Ama sen hiddetli bir adamsın. Şeytana uyup o kerata ile dalaşma. Kalkar onun da kafasına bir şey vurursun.

— Canı cehenneme! Hesap ettim. İki yıllık tazminatını verdim. Bir de bende alacağı kalmadığını gösteren bir belge imzalattım, çıktı gitti.

— Geçmiş olsun. Demek şimdi Ercan'ı okutmak istiyorsun.

Remzi Efendi:

— Bak Haydar Baba, dedi. Sen insaflı, aklı başında, iyilik

sever bir insansın. O cezaevinden çıkmıyorsun. Bu çocuk orada, ipten kazıktan kurtulmuş eşkiyanın içinde olur mu?

Haydar Baba:

— Ağzını topla Remzi, dedi. Yırtarım ağzını senin.

Remzi Efendi:

— Yanlış anlama beni Haydar Baba, dedi. Sana sözüm yok. Ama hangi gün kavga, döğüş olmaz, hangi gün tutuklulardan biri kan revan içinde kalmaz? Ben orada yatmadım mı? Onların arasında yaşamadım mı? Gözlerime uykunun girmediği gecelerin hesabı yok. Bu kadar kötü ve suçlu insanı burası kadar bir arada kim görmüştür. Bu çocuğun güneşe, açık havaya, kendisi gibi temiz arkadaşlara, toplumun içinde yaşamağa, bir yandan da okumağa gereği yok mu?

Haydar Baba:

— Sen ne konuşuyorsun be Remzi, dedi. Sayıp döktüğün bu şeyleri ben bilmiyor muyum? Ben ne diye çocuğu cezaevinde tutacağım? Senin durumunu bir öğreneyim, dedim. Allah'a şükür Ercan'ı okutacak param da var. Ama o gündüz okula gidip akşama o berbat yere dönemez. Şöyle bir ağız arayayım, dedim. Sen benden hevesli çıkın. Bana bak Remzi, dünyada bir iyilik yapmak kadar insanı hoşlandıran, içini ferahlatan bir iş yoktur.

— Hay canını seveyim, iyi ya işte.

İyi olmasına iyi ama senin durumun nedir? Daha genç sayılırsın, kalkar, evlenirsin. Belki karı bu çocuğu hırpalar.

— Haydar Baba, insan yalnız olmaz. Yalnızlık Allah'a mahsustur. Belki kafamda öyle bir istek var. Ama Allah seni inandırsın, ben Ercan'ı öyle alacağım kadına filan ezdirmem. Anlattım ya sana. Benim, kadın milletinden canım yandı. Bu yaştan sonra ne naz çekerim, ne de kahır!

— Kaş yapalım derken göz çıkarmayalım, derim.

— Ben de öyle. Gerekirse Ercan'ı yatılı bir okula veririm. Ama benim her akşam eve gelecek bir evlada ihtiyacım var.

— Nerede oturuyorsun?

— Beyazıt'ta bir daire aldım. Mercan'a da yakın.

— Senin her gün mağazaya gitmediğini söylediler.

— Çıkalı ne oldu ki! Bir daire aradım, eşya aldım yeniden.

Yerleşmek de kolay değil. Sonra yalnızım, âvâreyim. Bir meşguliyetim yok.

— Daha ne olsun? dedi Haydar Baba.

Remzi Efendi:

— Ben, beni içtèn ilgilendiren işlerden söz ediyorum, dedi. Bilirsin, aşk olmayınca meşk olmaz. Bu çocuğu bana emanet edersen çok memnun kalacağım.

— Sen bu işe oldu gözüyle bak! Ben pazar günü getiririm sana. Yalnız adresini ver. Öğle yemeğine sendeyiz.

— Başımla beraber. Ne isterseniz hazırlarız.

— Yoo, sen zahmet çekme. Benim canım döner istiyor. Beyazıtta iyi lokantalar vardır.

Remzi Efendi adresini verdi, ayrıca yolu tarif etti. Bir sigara daha içip gitti. Ercan Haydar Baba'dan ayrılacağına üzülüyordu. Ama adam:

— Bu eşkiyanın içinde işin yok, diyordu. Az sonra okullar açılacak. Seni iyi bir okula yazdırırız. Ben de sık sık seni yoklamağa gelirim. Remzi bir başına kalmış bir adam. Sen ona destek olursun. Hem yumuşak başlı adamdır.

Haydar Baba çamaşır, hatta, terlik diş fırçası gibi şeyler almış, bunları ufak bir bavula yerleştirmişti.

Ercan o gece:

— Haydar Baba, dedi, artık sen de çıksan buradan.

İhtiyar adam:

— Bilmem, dedi. İçimden gelmiyor. Ben bu eşkiyanın değnekçisi değilim. Senin dediğin gibi, dışarıda bir kahve açsam rahatça geçinirim. Belki de bir kıraathane açarım.

— Kıraathane nedir Amca?

— Doğru, sen bilmezsin bunu, zaten çoğu insan bilmez. Kıraat, okuma demektir. Eski okullarda kıraat kitabı vardı. Alfabeden sonra onu okurdu çocuklar. Kıraathane demek okuma evi demektir. Buraya aklı başında adamlar gelir, toplanır, ufak tefek oyun oynarlar, ama en çok günlük gazeteleri filan okurlar. Tabii kahve, çay, gazoz gibi şeyler de satılır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Eminönü'nde Valde Kıraathanesi vardı. İyi hatırlarım. Ben o tarihte çocuktum. Bir amcam vardı, beni de oraya götü-

rürdü. Kendisi kumar oynardı orada. Şimdi oraları açıldı, ne kıraathane kaldı, ne de Balıkpazarı, Unkapanı'nda, değirmenin yakınında bir evde otururduk.

— Amcan ne oldu?

— Çanakkale savaşlarında şehit oldu. Nur içinde yatsın, çok neşeli bir adamdı.

— Şimdi kıraathane açacak mısın?

— Kim dedi sana açacağım diye? Hem bu iş pek kolay değil. Şimdi o eski efendiden adamlar da pek kalmadı. İpini koparan ya meyhaneye gidiyor, ya bara. Geniş bir yer bulacaksın, dayayıp döşeyeceksin, adamların olacak, bir iki de bilardo masası lazım. Bu iş yatar oğlum. Gider ayak böyle şeylerle uğraşamam.

Cumartesi günü hamama gittiler. Pazar günleri ziyarete gelenler çok oluyordu. Ama artık Haydar Baba eşkiya ile pek ilgilenmek istemiyordu. Yıllarca ömür tükettiği bu bina artık ona da sıkıcı gelmeye başlamıştı. Bir zamanlar dışarıya çıkmayı canı istemez, hemen işini görür, dönerdi. Şimdi sıkılıyordu. Konuşacak, halden anlayacak bir kimse yoktu. Hem bu yaştan sonra şuna, buna ne diye hizmet edecekti? Bir boğaz tokluğuna mı? Allah'a şükür iyi kira getiren bir evi vardı. Hatta yüklü bir para teklif ediyor, almak istiyorlardı.

Ercan'la yola çıkarken:

— Kederlenme, dedi. Ben de artık burada duruculardan değilim. Bakarsın çıkar gelirim. Şöyle vakit geçirecek bir iş bulurum kendime. Ayrılıyoruz diye tasalanma.

Eminönü'ne kadar vasıta ile gelmişlerdi. Dükkânlar, mağazalar kapalıydı. Ama hava güzel olduğu için sabah sabah plajlara filan gidenler çoktu. Haydar Baba bir taksi çevirdi. Hürriyet Meydanı'na geliverdiler. Orada inip deniz tarafına doğru yürüdüler. Haydar Baba eliyle koymuş gibi Remzi Efendi'nin oturduğu apartmanı buldu. Adamcağız caddeye karşı olan balkona çıkmış orada bekliyordu. Kapıya kadar inerek:

— Buyursunlar! diye karşıladı.

Daire üçüncü kattaymış. Ağır ağır merdivenleri çıktılar. Apartman yeni yapılmış. Her taraf gıcır gıcır. Daha, hafiften bo-

ya ve badana kokuyor. Daire üç oda, bir salonla banyo, mutfak ve ayakyolundan ibaret. Haydar Baba oturmadan önce daireyi bir dolaştı. Balkona gelince:

— Beğendim, dedi. İyi düşünülerek yapılmış. Sen de alıcı gözüyle bak Ercan. Radyosu, televizyonu tamam. Odalardan birini sana verir her halde. Yazı masana oturur, kitaplarını rafa dizer, yoruldukça pencereden caddeyi seyredersin.

Remzi Efendi:

— Ben Ercan'a bir karyola hazırladım, bir de elbise dolabı aldım, dedi. Yazı masasını beraber, gider, alırız. Ayrıca bir masa lambası, bir küçük radyo da gerekecek sanırım.

Ercan kendisine verilen ufakça odaya, çekine çekine, girdi. Ötekiler balkonda kalmışlardı. Ercan pencereden baktı. Caddeden pek fazla araç geçmediği için kendi yaşında çocuklar top oynuyor, bir iki kız kolkola girmiş, tur atıyorlardı. Karşı apartmanın altında bir eczane, bir bakkal bir de kadın berberi vardı. Berberin vitrininde takma saçlar sıralanmıştı. Sarısı, kumralı, kestane renklisi...

Eczane ve berber açıktı. Bakkal kepenklerini yarı yarıya kapatmıştı. Ercan elbise dolabını açtı. Orada, dolabın altında bir top vardı. Yepyeni bir futbol topu. Remzi Efendi heveslendirmek için almış olacak.

Hava sıcaktı. Remzi Efendi limonata yapmış ve buzdolabına koymuştu. Ercan'ı da çağırdı. Balkonda birer limonata içtiler. Haydar Baba:

— Ömrüne bereket, dedi. Limonu tam kıvamında olmuş. Bazısı şekere boğar. Biraz da limon kabuğu rendeledin sanırım. Ben de böyle yaparım. Ee, yemek meselesini ne yapıyorsun?

— Bugün için mi? Diye sordu Remzi efendi.

— Hayır, dedi Haydar Baba. Bugün döner yiyeceğim a. Ben her gün için söyledim.

Remzi Efendi:

— Ben pek boğazıma düşkün değilim, dedi. Çoğu zaman gündüz bir aşçıya gidiyorum. Akşamları şöyle çerez şeyler yerim. Kaşar peyniri, bir dilim pastırma, salam, bazen haşlanmış bir yumurta. Ama bir şişe de bira. Eskiden rakı içerdim. Rakının

içimi de zordur, kokusu da hoşuma gitmez. Biranın içimi iyi. Sonra bir şişe bana yetiyor.

Haydar Baba:

— Bira zararsızdır, dedi. Şarap insanın midesinde kaynar, boyuna su içirir, suyu içtikçe de midede kaynama yapar. Rakıya gelince, hele arkadaşla oldumu, öyle bir iki şişeyle kalmaz insan. Mubarek tenekeye mi döküyorsun, iç baba iç. Ya ertesi gün? Ağız pas içinde, mide alev alev yanar. Bir baş ağrısı da tuttu mu, artık bir, iki gün insandan hayır gelmez. Bira biraz kadın içkisidir derler ama ben de hoşlanırım. Gençliğimde hepsini tattım. İki arkadaş bir araya geldi mi haydi içki. Bir kötü huyumuz da sigaradır. Bir iş yapacaksın, yak bir sigara, sokaktan geldin, yak bir sigara, yemekten kalktın yak bir sigara, bir arkadaşa rastladın, hemen davran pakete... Cezaevinde ilk on beş yıl çok içtim sigarayı, ikinci yatışımda bıraktım. İşte on yedi yıl oldu, aramıyorum. Bu yaşa geldim, öyle nefes darlığı nedir bilmem. Öksürüğüm de yalnız ihtiyarlık öksürüğü, sigaradan değil.

— Maşallah sağlığın yerinde Haydar Baba.

— Eee, bakarım kendime. İyi yerim, fazla yemem. Sonra uyku vaktimi sektirmem. Haftada bir sıcağa giderim.

Ercan:

— Sözünü kestim Haydar Baba, dedi. Sıcağa gidiyorum dedin. Neresi bu?

Haydar Baba Ercan'ın başını okşadı:

— Bizler hamama, sıcak, deriz, dedi. Çoğu kez Anadolu'da da hamama sıcak derler. Hamam Arapça'dır. Şimdi bilginler, dilciler yabancı sözleri atıp yerine öztürkçelerini koyuyorlar. Belki hamam da ortadan kalkar. Yerine sıcak derler. Hani fena da olmaz.

Remzi Efendi:

— Ben yadırgıyorum bu yeni kelimeleri, dedi.

— Yapma be hazret, dedi. Haydar Baba. Eskiden duraklara tevakkuf mahalli derlerdi. Öyle yazardı direkte. Tevakkuf mahalli, iş mi yani! Bunu okumamış bir adam nereden anlasın?

— Haklısın, yavaş yavaş, ortalığa şaşkınlık vermeden ayıkla-

malı bu sözleri, ama yerlerine Avrupa'dan kelime almamalı. Ne dersin?

— Eyvallah derim. Ancak yeni icadedilenlere bir ad yakıştırmak kolay olmaz. Birçok millet telefonu, televizyonu, teleskopu olduğu gibi almışlardır. Bunlar dillere sonradan katılmışlardır. Bunların içinde Türkçe'leştirilmişler de var. Harcamaları yazan araçlara saat yerine sayaç diyorlar. Ben boş zamanlarımda bunları toplar, üzerlerinde düşünürüm. Ercan da meraklı. Bak durmadan bir şeyler soruyor.

— Sen de okumuş bir adamsın Haydar Baba. Her taşın altından çıkarsın.

Haydar Baba:

— Ben akrep miyim yahu? dedi. Her taşın altında ne işim var? Okumağa gelince, çok okudum. Ama artık hepsi geride kaldı. Bundan sonra okumuşum, okumamışım ne olacak? Ercan okusun, dünyayı öğrensin, ben bunu istemeseydim ondan ayrılmazdım. Hoş yine ayrılmayacağım ya! Bu balkon çok hoşuma gitti. Burada ne gardiyan var, ne jandarma, ne de suçlu. Otur oturabildiğin kadar. Canın çekti mi bas git kırlara doğru. Çayırda bir yere otur, istersen bir ağaç gölgesine yat. Kasketini yastık yap, bir âlâ uyku kestir. Karışanın yok, görüşenin yok.

Haydar Baba içini çekti. Remzi Efendi:

— Yap şu işi yahu, dedi. Sen eşkiyanın deynekçisi misin? Varsın yesinler biribirlerini.

— Alışmışım, dedi Haydar Baba. Ama bu çocuk geldi geleli değiştim. Cezaevi beni sıkmağa başladı.

ÖĞLE YEMEĞİ İÇİN ANA CADDEYE çıktılar. Bir, iki lokantanın camından içeriye bakan Haydar Baba, birisi için:

— Fena değil, dedi. Haydi girelim.

Lokanta pek kalabalık değildi. Zaten onlar da erkence gelmişlerdi. Güzel bir yere oturdular. Haydar Baba garsona:

— Evlat, dedi. Bize iyi tarafından üç porsiyon döner getir. Ama pişiriciye söyle, yanık olmasın, çiy de olmasın.

— Başüstüne Beybaba, dedi garson.

— Bize iyi tarafından üç porsiyon döner getir.

Dönerler gelinceye kadar etraflarına bakınıyorlardı. Garson dönerleri getirdi. Yemeğe başladılar. Haydar Baba:

— Sen hiç döner yedin miydi Ercan? dedi.

— Yemedimdi, dedi çocuk. Çok güzelmiş.

Bu sırada lokantaya yabancı oldukları belli olan bir erkekle bir kadın gelmişti. Yakın bir masaya oturdular. Garson başlarına dikildi. Ne istediklerini sordu. Kadın:

— Dönüyor, dedi.

Garson şaşmıştı:

— Ne dönüyor madam? Başın mı dönüyor?

Haydar Baba dayanamadı:

— Yahu döner istiyor kadın, dedi. Anlasana be oğlum.

Sonra Fransızca olarak kadına bir şeyler söyledi. Kadın önce bu ihtiyar adamın rahatlıkla Fransızca konuşmasına şaşmış, sonra bir iki lakırdı etmişti. Dönerler geldi o masaya da. Haydar Baba:

— Birer şişe de soğuk ayran ver onlara, dedi. Bardakları unutma. Bunlar şişeyi başlarına dikip içmeyi ayıp sayarlar.

Garson şişelerle iki bardağı götürdüğü zaman kadın eliyle geri çevirmek istedi. Haydar Baba bir şeyler söyledi. Kadın teşekkür etti. Haydar Baba:

— Kadın benim konuşmama şaştı değil mi? dedi. Şaşar a! At hırsızı gibi biriyim. Eee, biz de bu hale gelinceye kadar dünyayı görmüştük.

Ercan Haydar Baba'nın başka bir dil bilmesine şaşmış, bundan da hoşlanmıştı. Remzi Efendi:

— Sen binlerle yaşa Haydar Baba, dedi. Kimbilir sende daha ne bilgiler vardır.

Haydar Baba:

— Ben harcanmış bir adamım, dedi. Bir iftira yüzünden cezaevlerine düştüm. On beş yıl yattım. Yattığım kadar kinlendim. Hep dişlerimi sıkar, çıkacağım günü beklerdim. Sonra çıktım. Sarıldım yakasına. Üst tarafını ne sen sor, ne ben söyleyeyim. İyi mi yaptım, işi Allah'a mı bırakmalıydım? Bunu daha kestiremedim. Can ciğer arkadaşımdı o herif. Bana bu kötülüğü yapmıştı işte. Yabancım olsa ne ise. O mezarlığı boyladıy-

sa ben de diri diri mezara girdim sayılır. Toplumun biçtiği cezayı çektim yine.

— Neydi bu işin aslı?

— Bir ortak daha vardı, dedi Haydar Baba. Üçümüz bir iş kurmuştuk. İkisi çatışmışlar. Ben yoktum orada. Almış benim tabancayı çekmecemden, boşaltmış adamın göğsüne. Ben çıkıyordum merdivenleri, o koşarcasına iniyordu. Ne olduğunu yazıhaneye girdiğim zaman anladım. O sırada da silah sesini duyanlar haber vermişler, bir komiserle bir bekçi geldi. Cinayet benim üzerine yüklendi. Ne olmuş! İş ortağımı para yüzünden öldürmüştüm! Bu marifeti yapan herif mahkemede benim öteki ile aramın açık olduğunu ve cinayeti benim yaptığımı söylemez mi? Ölür müsün, öldürür mü? Tam on beş yıl yedim. On beş yıl sonra da hakkından geldim. İyi mi oldu? artık orasını Tanrı bilir.

Haydar Baba içindeki yangını söndürmek ister gibi bir bardak ayranı bir nefeste içti. Eliyle ağzını sildi:

— Kapatalım bu lafları, dedi.

Birer tabak pilavla bir kilo üzümü de yediler. Parayı Haydar Baba ödedi. Dışarıya çıkar çıkmaz:

— Eee, bana müsaade dedi. Ben şuradan ağır ağır yokuşu inerim. Haydi oğlum Ercan. Sakın kendini sıkma. Ben gelir gelir seni görürüm.

Birden o kadar canı sıkılmıştı ki, doğru dürüst veda edemedi. Onları yolda bırakıp, arkasına bakmadan hızlı hızlı yürümeye başladı.

Remzi Efendi:

— Garip adam, dedi. Muhakkak yaptığına pişman olmuştur. Bunun için kendi kendisini cezaevine bağlamış. İçi rahat değil.

Ercan ağlayacak gibiydi. Kendisini güç tutuyordu. Remzi Efendi onun durgunluğunu gidermek için durmadan bir şeyler bulup anlatıyordu. Sonra çocuğun geçmişini pek bilmediği için ona bazı sorular sordu. Babasına gidip gitmemek için bir düşüncesi olup olmadığını öğrenmek istedi. Ercan:

— Amca, dedi. Babam beni istemiyor. Beni kolumdan tutup sokağa atan odur. Sonra mahkeme beni ona teslim etti. Zaten

karakola da çağırmışlardı. Yine bana sahip çıkmamıştı. O Şerife adındaki kadın beni babama dövdürmek için iki çocuğunun üstüne yemin ederdi. Tabii babam da buna inanıyordu. Kaç defa kendisine «Ben sana ne yaptım baba?» diye sordum. Aldığım cevap tokat oldu. O gün de beni dar bir sokağa soktu. Adamın biri beni bir çeşmeye kadar götürmüş, kendi eliyle yüzümü yıkamış, bileklerimi ıslatmıştı. «Seni kim dövdü?» diye soruyordu. «Babam,» dedim. «Bir baba bu kadar yapamaz,» demişti.

Remzi Efendi:

— Anlatma artık, dedi. Üzülüyorsun. Çıkart aklından bunları artık. Bak bundan sonra ne güzel yaşayacağız. Bana can yoldaşı olacaksın. Benim evladım olmadı, ama bak Allah bu yaştan sonra seni bana yolladı.

Ercan:

— Unutmak istiyorum, dedi. Ben istenmeyen bir çocuğum. Ben de artık babamı istemiyorum. O gün sokakta yediğim dayaktan ölebilirdim. Sonra cezaevine kadar nasıl sürünüp gittim, nasıl kaldırımlara kapanıp kapanıp çektiğim acılardan ağladım.

— Çekilenler unutulur, dedi Remzi Efendi. Bak benim başıma da felaketler geldi, ama üstüne bir bardak su içtim.

Yavaş yavaş yürüyüp apartmanın önüne geldiler. Remzi Efendi oynayan çocuklara bakarak:

— Belki bunlara katılırsın, dedi. Daha okulun açılmasına vakit var. Sana bir bisiklet alalım.

Ercan:

— İstemem, dedi. Ben hiç sokakta oynamadım. Annem küçüklüğümde ölmemiş olsaydı, belki ben de çocukluğu yaşardım.

— Artık geçmişle ilgin kalmadı, dedi Remzi Efendi. Bundan sonra rahat yaşamağa ve iyi yetişmeye bak.

Akşama çok yakın bir saatte apartmana geldiler. Günün sıcağı daha geçmemişti. Remzi efendi:

— Bak Ercan, dedi. Bu geçenlerin hepsi plajlardan dönüyorlar. Marsık gibi yanmışlar hepsi. Bir gün biz de gidelim. Şimdi söyle bakalım, akşam yemeğini burada yiyelim mi?

— Siz bilirsiniz, dedi Ercan. Siz ne yerseniz ben de ondan yerim.

Remzi Efendi'nin buzdolabında haşlanmış fasulyesi varmış. İki tane de yumurta haşladı. Balkona küçük bir masa çıkarttılar. Güneş çekilmiş, havanın sıcağı tavsamıştı.

Yıkanmış üzümü, bir kaç iri bardak eriğini, fasulyelerin üstüne dilinmiş yumurtaları, bir tabağa ince dilinmiş, kaşarpeynirini ve ekmeği çıkardılar. Bir tabak ta haşlanmış tavuk varmış. Remzi Efendi bir şişe de bira getirdi. Karşılıklı oturdular. Kunduracı:

— Seninki şimdi yemeğe başlamıştır, dedi. Erkence karnını doyurur, sonra tutuklulara kahve, çay yapar.

Remzi Efendi küçük bir bardağa bira koyarak Ercan'a verdi:

— Gazoz gibidir, bir iki yudum al, dedi. Haydar Baba'nın şerefine içelim. Biliyor musun Ercan, göründüğü gibi sert ve kaba adam değil bu Haydar Efendi. Bak şu hale, bu güne kadar onun Fransızca bildiğinden haberim yoktu. Ne iş yapmış, neler başarmış, kimse bilmez. Zaten kendisinden hiç söz etmez. Sorulunca kızar.

— Ben de önce ondan çok korkmuştum, dedi Ercan. Ama hemen alıştım. Beni hiç azarlamadı. Galiba onun da oğulları, kızı varmış. Fakat hiçbirinden hayır görmemiş.

— Öyle olmalı, dedi Remzi Efendi. Hepsini adam etmiş, iş sahibi etmiş. Okutup yazdırmış, ama birisi de gelip «baba ne haldesin?» diye sormamışlar. Böyle evlat olacağına hiç olmasın. Peki parayı nereden buluyor?

— Bir evi varmış, dedi Ercan. Oradan kira alıyormuş. Anlattığına göre az bir aylıkla oturuyormuş kiracısı. Ev büyük olduğu için bölük bölük kiraya vermiş. Bu kiraları bankaya, Haydar Baba'nın hesabına yatırırmış. Tabii Haydar Baba malının başında olsaydı daha çok para kazanırdı.

— Öyledir oğlum, dedi Remzi Efendi. Bu iş benim de başıma geldi. Hiç ummadığım işçi namusu ile çalıştı, kendisine güvendiğim, Hikmet'in bana yapmadığı kötülük kalmadı. Eh, ben de onu başımdan defettim.

Remzi efendi idare ile yemeğini yedi, birasını yemekle

denkleştirdi. Bir de sigara yaktı. Ercan doymuştu. Haydar Baba'dan ayrıldığına üzülüyordu ama karnını doyurmaktan da geri kalmamıştı.

— Siz biraz oturunuz Amca, kapları ben mutfağa taşıyayım.

— Peki oğlum, dedi Remzi Efendi. Sigarasını içiyordu.

Ercan masanın üstünü boşalttı. Sonunda kahveyi de getirdi. Remzi Efendi şaşırdı:

— Bana mı pişirdim oğlum? dedi. Ömrüne bereket. Ama nasıl pişirdim?

— Siz oradayken orta şekerli içerdiniz, dedi Ercan. Sabah akşam iş sıkışınca Haydar Baba'ya yardım ederdim. Kapları da yıkarım ben.

Ercan yük olmak istemiyordu. Remzi Efendi de onu istediğini yapmasına bırakıyordu. Yemek ve bulaşık işi bitince içeriye çekildiler. Televizyonu açtılar. Geç vakite kadar oturdular. Sonra odalarına çekildiler.

Sabahleyin Remzi Efendi çok erken kalkmıştı. Mutfaktan kızarmış ekmek kokusu geliyordu. Çay ibriği de kaynamıştı.

Ercan elini yüzünü yıkadı. Kahvaltıya oturdu:

— Günaydın Amca, dedi.

— Günaydın, dedi Remzi Efendi. İyi uyuyabildin mi?

— Uyudum, dedi Ercan. Burası biraz gürültülü, Cezaevi gibi sessiz değil. Ama insan gürültüden de hoşlanır. Yalnızlık duymaz. Sizinle beraber ben de mağazaya geleyim mi?

— Elbette, dedi Remzi Efendi. Artık işlere daha iyi bakmam lazım. Sen de bana yardım edersin.

Saat sekizde apartmandan çıktılar. Yürüyerek kapalı çarşıya girdiler. Oradan Mercan Yokuşu'na gittiler. Saat sekiz buçuktu. Mağaza açılmıştı. Suzan önlüğünü giymiş, yerine oturmuştu. Remzi Efendi'yi görünce ayağa kalktı. Ercan'ı da selamladı. Remzi Efendi:

— Nasılsın kızım? dedi.

— İyiyim, Hamdolsun, dedi Suzan.

— Annen nasıl?

— O da iyi sayılır. Sabaha kadar oturmuş, komşunun ıs-

marladığı elbiseyi bitirmiş. Ben çıkarken daha uyuyordu. Ne yapsın, ortalığın hali malum.

Remzi Efendi:

— Bir ana bir kızsınız, dedi. Geçinmeniz lazım.

— Allah sizden razı olsun, dedi Suzan. Bizim belimizi büken ev kirası. Her ay bizi bedava oturtuyorlarmış gibi, para verirken yüzünü buruşturuyor ev sahibi. Bizim gibi dört tane kiracısı var. Ayrıca dükkân sahibi. Çıkın diyecek diye ödümüz kopuyor.

— Çıkın derse ne olur sanki? Başka bir yer tutarız kızım. Bazı insanlar para arsızı olurlar. Ne kadar kazansalar doymazlar.

Remzi Efendi, Ercan'la beraber atölye kısmına geçti. Burada dört kişi çalışıyordu. İki tane makine vardı. İşçilerden ikisi yaşlıydılar. İkisi de yeni yetişiyordu.

Ercan bir ayakkabının nasıl yapıldığını görüyordu artık. Makinede ayakkabı yüzünün dikilmesini, kalıbın üzerinde çivilenip köselesinin tahta çivilerle geçirilmesini seyrediyordu.

Onlar atölyedeyken zil çaldı. İşçilerden biri hemen kalktı. Satış yerine geçti. Remzi Efendi de Ercan'la beraber gelen müşteriye bakmağa gittiler. Adam kendisine iskarpin arıyordu. Tezgâha gelen adam duvarlardaki raflara sıralanan ayakkabı kutularının üzerindeki numaraya bakıp bakıp çıkartıyordu. Adam bir tanesini beyendi. Tezgâhtar fiş kesti. Adam gidip Suzan Hanım'a parayı verdi. O zamana kadar ayakkabı da paket yapılmıştı. Remzi Efendi:

— Güle güle giyin Bey, dedi. Yine bekleriz efendim.

— Sağ olun, dedi adam.

O gün pazartesi olduğu için müşteri çok oluyordu. Ercan çıkartılan kutuların içine ayakkabıları koyarak merdivene çıkan tezgâhtara uzattı. Müşteri birbiri arkasına giriyordu içeriye. Remzi Efendi ortada dolaşıyor, her geleni:

— Buyursunlar, diye karşılıyordu.

Öğleye kadar vaktin nasıl geçtiğini anlayamadılar. Öğleyin yakındaki lokantaya gittiler. Remzi Efendi patrona:

— Suzan Hanım'a kuzu kapaması ile nohutlu pilav, bir de komposto yollayın, dedi. Kuzum geç kalmasın.

Oranın esnafı bu lokantadan yiyorlarmış. Patron bir garsona söyledi. O da hemen bir tepsi hazırladı, istenilenleri koyup kapıdan çıktı. Remzi Efendi bir masaya oturmuş, karşısına Ercan'ı almıştı. Lokanta çabucak doldu. İhtiyar işçiler de gelmişlerdi, boş masa arıyorlardı. Remzi Efendi:

— Hamdi Baba, buraya gelin, diye seslendi.

İşçiler çekiniyorlardı. Onlar da karşılıklı oturdular. Piyazla köfte istediler. Remzi Efendi sordu:

— Ercan, sen ne istersin oğlum?

— Ayak, dedi Ercan.

— Ne ayağı yavrum?

— Hani suyuna ekmek doğranıyor. İnsanın ağzı yapış yapış oluyor.

Remzi Efendi:

— Anladım, dedi. Sen paça demek istiyorsun. Ama burada paça pek yapmazlar. Akşama Eminönü'ne inelim, orada, Sirkeci caddesinde işkembeci ve paçacılar vardır. Burada karışık ısgara yiyelim mi?

— Siz bilirsiniz.

Yemek ısmarlandı. O hazırlanıncaya kadar salatadan bir iki çatal yediler. Karışık ısgara da güzeldi yani. Yarım böbrek, bir kemik pirzola, bir şiş köfte, şişte pişmiş cızbız. Bunların yanı sıra ayran da gelmişti. Remzi Efendi taze fasulye da istedi. Bu zeytinyağlıdan sonra sigara böreği ile vişne hoşafı içtiler.

Remzi Efendi parayı ödeyip çıkarken patron onun arkasından kapıya kadar gelmişti. Kapıyı açıp:

— Afiyet olsun, yine buyurun Remzi Bey, dedi.

ERCAN ORTA İKİYE geçtiği zaman mağazada, veznede çalışan Suzan'ın annesi ölmüş, kız çok çok ağlamış, büyük bir mutsuzluk ve yalnızlık içine düşmüştü. Remzi Efendi, bir zaman onu kendi haline bırakdıktan sonra tekrar çalışması için haber yolladı.

Suzan güzelce, hamarat, akıllı bir kızdı. Fazla ve yeteri ka-

dar okuyamamıştı ama, yine de bilgili sayılıyordu. Artık yirmi altı yaşına gelmişti. Kimsesiz bir kız için yalnızlık daha güç oluyordu.

Ercan on üç yaşındaydı ve bu üçüncü yıldı ki Remzi Efendi'nin yanında bulunuyordu. Remzi Efendi ona kendi öz evladı gibi bakıyor, özeniyor, candan bir bağlılık duyuyordu. Ercan da bu adama çok alışmıştı. Onunla Haydar Baba'dan daha çok rahatlıkla konuşuyordu.

Daha bir yıl önce Haydar Baba bir gün bayram ziyaretine gelmişti. Şundan bundan konuşurlarken Remzi Efendi:

— Ne de olsa babadır, dedim, diyordu. Bir defa görüşeyim diye gittim. Dairesinde yok. Evinin adresini verdiler. Kalktım, oraya gittim. Boyalı bir kadın açtı kapıyı. Vakit öğleye yakın. Karı yataktan kalkmış ve boyanmağa başlamış. Arkasındaki gömlek yırtık, ayakları çıplak. Ne ise, beni İhsan Bey'in yanına götürdü. Süslü bir karyolanın yanında bir yer yatağı var. İhsan orada yatıyor. Başucunda bir bardak rakı. Oda leş gibi kokuyor. Yapmadığı borç bırakmamış. Sizin anlayacağınız, uçan kuşa borçlu.

Haydar Baba:

— Olacağı buydu, dedi. Eee, Sonra?

— Sonra Ercan'dan bahsettim. Canını yakmışım gibi: «O serseri daha gebermedi mi?» demez mi? Bir iki öğüt vereyim, dedim. Adamın kulağına lakırdı mı giriyor? Hani o dereceye geldim ki kafasına bir şişe vurup yere sereyim.

— Aman Ha! dedi Haydar Baba.

— Kendimi zor tuttum, dedi Remzi Efendi. İstemiyor, oğlunu istemiyor bu adam. Eh, bundan âlâsı can sağlığı. Ercan benim oğlum olur, diye düşündüm. Bak bu güne kadar kendisine bundan söz etmedim. Eğer babası onu isteseydi bağrıma taş basar, ayrılığa razı olurdum. Sorumluluktan da kurtulurdum. Ama adam baba değil, daha adam bile değil. Parasıyla, puluyla kepaze olmuş dünyaya. Yazıhaneyi kapatmış. Daha doğrusu onu oradan sepetlemişler, ortağı almış işleri üzerine. Onlardan işittim. Kadın galiba kötü olmuş. İhsan Efendi'ye o bakıyormuş. Onun bakması da apartman dairesini elinden almak için.

Bu sözlere kulak misafiri olan Ercan:

— Amca, Allah'ını seversen artık bu iğrenç insanlardan söz etme, dedi. Ben onun ne olduğunu biliyorum. Bir gün kalkıp sana «Beni neye babama götürmedin?» demem.

Haydar Baba:

— Bir kere sınaması gerekirdi, dedi. O da bunu yapmış. Günah gitti bizden. Mubarek günde artık bu lafları bırakalım.

İşte Haydar Baba, bu üçüncü yılda bir pazar günü yine apartmana gelmiş ve Ercan'dan Suzan'ın annesinin öldüğünü işitmişti. Eh, ne olacak. Hangi sevdiğimiz insan ölür de onun arkasından durmadan ağlamayız? Elbette bir gün bu acı körelir. Buruk, sızılı bir acı olup kalır içimizde.

Haydar Baba da kıza gelerek başsağlığı dilemişti. Aradan bir zaman daha geçtikten sonra tekrar mağazaya gelmiş, Remzi Efendi Ercan'ı okuldan almağa gittiği için, Haydar Baba onları beklerken kızla konuşmuş, onun yalnızlıktan şikâyet etmesi üzerine:

— Hakkın var kızım, demişti. Erkek olsaydın bir dereceye kadar korkusuzca yaşardım. Ama edepli bir kız için yalnızlık çok daha ağırdır. Dağda, sürüden ayrılmış bir kuzuyu kurt kapar gibi, sataşan, kötü yollara çeken güç olur. Bu sıkıntının ilacı evlenmektir evladım.

Suzan kıpkırmızı olmuş ve içini çekerek:

— O da kolay değil Efendi Baba, demişti.

Haydar Baba:

— Bana bak, dedi. Yok dersen inanmam. Ben senin deden sayılırım. Bana doğrusunu söyle, seni isteyen, peşine düşen yok mu?

Kız daha fazla sıkılarak:

— Her isteyene varılır mı? dedi.

— Meselâ kim var?

— Var diyemem Efendi Baba. Annemi kaybettikten sonra konu komşu bana musallat oldular. Emekli bir memur varmış, evi de varmış. İlle beni istermiş. O ölünce hem bana maaşı kalır, hem de evi kalırmış. Çoluğu, çocuğu da yokmuş. Çöpsüz üzüm diyorlar.

— Sen ne diyorsun yavrum?

— Benim hastaya bakacak halim yok, diyorum.

— Kaç yaşındaymış bu damat?

— Altmış beş.

— Oooo, olmadı işte. Sen bu genç yaşında ihtiyar kocanın ölmesini mi bekleyeceksin?

— Ben de öyle düşünüyorum efendim.

— Daha genç kimse yok mu?

— Hayır efendim.

— Hele şöyle, kafanda bir araştırma yap. Ben de düşüneyim.

Suzan yirmi beşinde filandı. Haydar Baba bir zamandan beri Suzan'la Remzi Efendi'nin evlenmesini tasarlıyordu. Remzi Efendi daha dinçti. Ellisinde anca vardı. Sonra mallı mülklü adamdı. Aradaki yaş farkı büyüktü ama kız rahat eder. On beş yirmi yıl hanım hanımcık evinde otururdu.

Haydar Baba bu konuyu açmak istiyordu.

— Hele hele, dedi. Sakınma, çekinme kızım.

Suzan gelincik gibi kızararak:

— Biri daha var ama... dedi.

— Aması nedir?

— Zengin filan değil. Gündelikçi.

— Nerede çalışıyor?

— Burada.

— Hangisi bu kızım? Açık konuş.

— Bizim komşumuzdu. Annemle iyi konuşurdu annesi. Bir kaç işe girip çıkmış. Askerliğini yapıncaya kadar biraz avare imiş. Askerlik onu uslandırdı. Şimdi otuz yaşında filan. Buraya ben getirmedim. Yalnız annesi benim Remzi Efendi'nin yanında çalıştığımı biliyordu. İrfan da iş arıyormuş. Ben de bir kere Remzi Bey'e vekâlet eden Hikmet'le görüşsün, dedim. Hikmet aldı onu buraya. İki yıldır çalışıyor.

— Konuşur musun?

— Hayır. Bir kere annesiyle bana baş sağlığına geldi. Şimdi sabah, akşam ben gelirken, eve dönerken arkamdan izliyor beni.

— Kimlerle konuştuğunu anlamak için mi?

— Hayır, bana sataşmasınlar diye.

— Şu ihtiyar Hamdi Baba'nın yanında çalışan delikanlı değil mi?

— Evet efendim. Ama bana bir zararı yok. Remzi Efendi'ye söylerseniz İrfan ekmeğinden olur. Hiç bir işde bu kadar uzun çalışmamış.

— Korkma, ben o kadar patavatsız değilim. Babası neciymiş?

— Binbaşılığa kadar yükselmiş bir subaydı. Ben de bilirdim. Sonra bir kazada yaralandı, emekliye ayırdılar. Hemen de öldü.

— Evleri var mı?

— Adam ikramiyesini alınca kiracı gibi oturdukları daireyi satın almıştı. İki odalı bir konut.

— Kadının dul maaşı var, değil mi?

— Evet efendim.

— Bu İrfan'la evlenmek ister misin?

— Ne bileyim Efendi Baba. Yanlışlıkla birisi benim kira ile oturduğum dairenin kapısını çalsa, hemen kapılar açılır, başlar uzanır. Konu komşu insanı rahat bırakmıyor ki.

— İrfan'la hiç konuşmadın mı?

— Konuştum. Komşu olarak, iş arkadaşı olarak. Annesi beni istemişti. Ben olumlu bir cevap vermedim. Anam yerinde olan bu kadını da kırmadım.

Bu sırada Remzi Bey'le Ercan da mağazaya gelmişlerdi. Remzi Efendi:

— İrfan oğlum, diye seslendi. İki sandalye daha alıver bize.

İrfan sandalyeleri getirdi. Müşteri geldikçe o, arkadaki atölyeden çıkıyor, gelip tezgâhtarlık yapıyordu.

Hoş beşten sonra Haydar Baba Ercan'la meşgul oldu. Çocuk biraz daha boylanmıştı. Okulda iyi çalışıyordu. İki hafta sonra imtihanlara başlıyorlardı. Son karne notları atılıyordu.

— Göreyim seni, diyordu Haydar Baba. İyi çalış, zamanını boşuna harcama. Ama temiz hava almayı, uyumayı da unutma.

Tatilde inşallah bol bol gezeriz. Sonra Remzi Efendi'ye derdini anlattı:

— Hazret, bizim müdür kahve ocağı için benden kira istemesin mi? Şaştım kaldım. Biri çıkmış, hem kahve ocağında çalışacak, hem de tutuklulara gerekli olan, tütün, sigara, ekmek, peynir gibi şeyleri satacakmış. Ne diyeyim. Olur a! Zaten benim içeride nem var ki? Bir gaz tüpü, bir ocak, bir yıpranmış hasır bir de yufka kadar ince şilte ile battaniye.

Remzi Efendi:

— Haydar Efendi, dedi. Aksaray'da odan hazır, hiç durma. Elin azılı heriflerine sen mi değnekçilik yapacaksın? Bırak bu işleri gardiyanlar görsün.

— Ayrılmayı kafama koydum, dedi Haydar Baba. Ama bir, iki müşkülüm var. Sende kalırım, kendime bir oda da tutarım. Ben asıl Hüsnü'yü düşünüyorum.

— Hüsnü de kim?

— Canım iyi tanırsın. Hani genç bir karısı var, bir de kızları varmış. Şu kumarda milletin parasını kaybeden Hüsnü.

— Anladım, ama o cezasını bitirmedi mi?

— Bitirmesine bitirdi ama bir iş bulamamış. Karısı da öğretmenliğe kabul edilmemiş. Denize düşen yılana sarılır derler, kalkmış geçen gün bana gelmiş. Dışarıda konuştuk. Benim şehirde itibarım mı kaldı, tanıdığım mı? Ama adresini aldım. Sağa sola sorarım, dedim.

— Böyle bir suçtan yatana devlet artık memuriyet vermez, değil mi?

— Vermez.

— Güvenebilir misin Hüsnü'ye?

— Bana kalırsa bu tutukluluk onun canına yetti. Nasıl ağlardı, dışarının hasretini nasıl çeker, kızını nasıl düşünür, karısının arkasından nasıl mahzun bakardı? Biraz da dışarıdan beslenemediği için bakımsız kaldı. Ben bu gün onlara uğradım. Biraz borç diye para verdim. Hüsnü'nün beslenmesi lazım. O inci gibi kadın nasıl çalışır da bu adama bakar?

— Ne dersin Haydar Efendi, benim işime yarar mı?

— Bana kalırsa yarar. Üç kişiyi birden kurtarmış olursun.

— Sanattan anlamaz ki?

— Kunduracı yapacak değilsin a! Burada satışta çalışır, belki kasaya koyarsın onu?

— Kediye ciğer emanet edeyim ha?

— Bana bak Remzi, beni günaha sokma. Arada ben varım. Hem ben de kabahat ki sana bu konuyu açtım.

Remzi Efendi telaşlandı:

— Ayaklarını öpeyim, bağışla beni, dedi. Gelsin, hemen gelsin, tezgâha koyarız onu. Hem pek de ağır iş değildir. Ben de akşama kadar buradayım. Sıkışırsak içeriden İrfan'ı çağırırız. Bir, iki günde kutuların yerini kavrar. Zaten fiyatları da üzerlerinde yazılı.

Haydar Baba kaşları çatık, biraz düşündükten sonra:

— Ben kaş yapayım derken göz çıkartmam, dedi. Seni iyi adam olarak bilirim. Öyle olmasa oğlanı sana bırakmazdım.

— İyi, iyi, ömrüne bereket. Sen bir işi yapmayı kafana koyarsan ilerisini, gerisini düşünürsün. Bak şu cezaevinden ayrılacağına çok sevindim. Allah'ını seversen gel. Sen hemen yolla Hüsnü Efendi'yi bana. Ben her gün akşama kadar buradayım. İşte Ercan'ı almağa giderim, o kadar.

— Evden kaçta ayrılıyorsunuz?

— Sekizde. Sekiz buçukta. Ercan derse giriyor. Onu okula bırakıp ben yürüyorum buraya kadar.

Haydar Baba kalktı, gitti. Remzi Efendi onu gücendirdiğini zannederek hayli telaşlanmıştı. Ama iki gün sonra Haydar Baba elinde bir ufarak bavulla mağazaya gelmişti. Öğleye yakındı. Remzi Efendi:

— Uykularım kaçtı yahu? dedi. Ne Hüsnü Efendi geldi, ne sen geldin.

— Ben gelmesine geldim dün, dedi Haydar Baba. Şurada, yokuşun altına doğru bir ufarak dükkân görmüştüm. Kapalı duruyordu. Üstünde kiralık, veya satılık yazılı. Ona baktım.

Remzi Efendi şaşaladı:

— Dükkâna mı baktın?

— Evet, dedi Haydar Baba. Sahibi ihtiyarın biri. Benim akran. Dükkân sokak içinde. Bu yüzden fazla kira getirmiyormuş. Adama beraber gittik. İçerisi ahır gibi. Yer toprak. Sıvalar dökük. Penceresinin camı kırık. Şöyle ufarak bir oda kadar yer.

Remzi Efendi:

— Peki ama dükkânla ne alış verişin var? dedi.

Haydar Baba güldü:

— Sen kunduracılık yaparsın da ben takunyacılık yapamazmıyım?

— Takunyacılık mı?

— Takunyacılık zahir.

— Babacığım, bu şehir halkı takunyanın ne olduğunu pek bilmez. Kime satacaksın takunyayı?

— Taşraya, dedi Haydar Baba. Hem memlekette bunca hamam var. Hamamda senin kunduraların giyilmez. Ben takunya de yaparım, nalın da yaparım.

— Bundan ne kazanılır ki?

— Kazancı kim düşünüyor? İş olsun, iş. Güneş çekilince alırım küçük iskemleyi altıma, önüme koyarım kütüğü, hem etrafı seyreder hem takunya yaparım. Aklıma bu esti. İnsan paraya tapmazsa hangi iş olsa tutturur.

— Peki, anlaştın mı adamla?

— Anlaştım, bir de usta buldum. Dükkânı onaracak. Şimdi oradan geliyorum. Erken çıktımdı sabahleyin. Pılıyı pırtıyı toparlayıp attım bir taksiye. Yokuşun altında indim. Usta ile bin kâğıda fit olduk. Dükkânı onaracak, hafta sonunda makineyi alacağım.

— Ne makinesi:

— Tasma makinesi. Kösele dikilecek, bir kutu çivi, bir çekiç, ha sana haber vereyim ben sedefçilik de yaparım. Haydi şimdi yemeğe çıkalım. Bu hanım kız ne istiyor acaba?

Remzi Efendi:

— Hele biz lokantaya gidelim, dedi. Buluruz bir şeyler.

HAYDAR BABA LOKANTAYA GİRİNCE aşçının önündeki tencere tencere yemeklere şöyle bir baktıktan sonra:

— Şu kızartmadan yollayalım Remzi, dedi. Biz de yesek fena olmaz. Bende fırın yok, yapamadım bir türlü. Kıza enginar da yolla. Bir de tatlı seç.

Oturdukları zaman Remzi Efendi Suzan'ın yemeklerini ismarladı. Hamdi Efendi ile öteki usta ve kalfa ileride bir masaya oturmuşlardı. Haydar Baba:

— Biri daha olacak, dedi. Gelmez mi o?

Remzi Efendi:

— İrfan mı? dedi. O müşteri gelirse diye bekler.

Haydar Baba:

— Bana kulak ver Remzi, dedi. Sen bu Suzan'ı nasıl buluyorsun?

— Ne gibi? diye sordu Remzi Efendi.

— Şey, dedi Haydar Baba. Sen dinç bir adamsın, kızcağız da yalnız kalmış, hani onunla evlenebilirsin demeğe getireceğim.

— Aman Hazret, dedi. Rica ederim bunu aklından çıkart. Ben altmışa geliyorum.

— Sen yaşa boş ver.

— Günaha giremem Haydar Baba. Kız benim evladım sayılır. Hem onun için iç çekip duran var.

— Kimmiş o?

— İrfan.

— Hımmm, dedi Haydar Baba. Hani şu Hamdi Efendi'nin kalfası mı?

— Evet dedi Remzi Efendi. Bir gün Hamdi Baba burada, lokantada yanıma geldi. İrfan'ın sık sık Suzan'ın çalıştığı yere baktığını, bu yüzden bir iki kez çekici eline vurduğunu anlattı bana. Burada Hikmet çalışırken İrfan iş arıyormuş. Suzan'ın komşusuymuş. Hiç bir işde tutunamamış. Ama iki yıldır bizde çalışıyormuş, işi kavramış. Hani bir ayakkabının ölçü almasından yapıp bitirmesine kadar her şeyini biliyormuş. Ama böyle sık sık kıza bakması canını sıkmış. Ben böyle şeye gelemem, dedi bana.

Haydar Baba:

— Ne cevap verdin ihtiyara? diye sordu.

Remzi Efendi içini çekerek:

— Sıkıştırdım, dedi. Oğlan ağlamasın mı? İçime dokundu bu. Askerliğini yapmış olan koca herif ağlar mı? Bana yemin etti. Bir anası var. Onun üstüne yemin etti. Sabahları arkası sıra geliyor, akşamları da yine peşinden gidiyormuş. Başına bir kaza gelmesinden korkuyormuş. Çocukluğunu bilirmiş. Bir mahallede büyümüşler. Ama ben anladım ki, bu oğlan kıza tutkun. Şimdi söyle bana. Benim gibi bir adam kalkar da bir delikanlının sevdiği kızı alır mı?

— Alamazsan ver be birader.

— Ne vereyim?

— Suzan'ı İrfan'a ver.

Remzi Efendi:

— Senin dilinin altında bir şey var birader, dedi. Şunu açık söyle.

Haydar Baba, kızla konuştuğunu anlattı. Remzi Efendi:

— Peki, dedi. Elin kızını neye bana teklif ettin?

Haydar Baba:

— Can cümleden aziz, dedi. Belki senin de aklından böyle bir şey geçmiş olabilir, diye düşünmüştüm. Baltayı taşa vurmak istemedim.

— Olacak şey değildi. Her ne ise. İşte söyledim, benim öyle sabi sibyanda gözüm yok. Zaten bir kere evlendim, başım derde girdi. Bundan sonra neme gerek. Yalnız oğlanın bir şeyciği yok.

— Ne çıkar? Anasının bir evi varmış. Suzan tek başına kira evlerinde oturamaz, kıralım, saralım, şunları başgöz edelim. Ben çok sevdim bu kızı. İrfan senin evini biliyor mu?

— Bir pazar çağırdım, bazı eşyayı çekip çevirdik. Ne olacak?

— Bu pazar çağır onu da ben konuşayım.

— Peki, yalnız bu iş biraz tehlikeli. Biz teklif etmiş olursak kızın kredisi düşer.

— Yahu sen de beni kara cahil yaptın çıktın.

— Peki, yalnız bu iş biraz tehlikeli.

— Kusura bakma Haydar Baba. İstediğin gibi olsun. Ha, şu Hüsnü işi ne oldu, hasta mı adamcağız?

— Ben onların yaşantısına el koydum Remzi. Kızları da bir şeker şey ki hiç sorma. Dede diye boynuma sarılıyor. Aslında benden bütün çocuklar korkar. Yarın yine gideceğim. İş için bir şey söyleyeyim mi?

— Tezgâhtarlık için söyle. Bir evleri olduğuna göre Suzan onlara taşınır. Eğer kızı işten çıkartırsak İrfan'a on bin aylık veririm.

— Temiz para.

— Evet, eline bu kadar geçer.

— Yeter mi?

— Ne yapayım daha? Suzan da çalışırsa aylığını veririm.

— Ne alıyor bu kız?

— Beş bin.

— Az değil mi?

— Az, ama düşün ki ben cezaevinde yatarken Hikmet'in oynadığı oyun yüzünden büyük kayıplara uğradım. Kösele almış, deri almış, çivi almış, uzatmayayım, ne gerekirse almış veresiye. İki yıldır hiç para vermemiş. Deftere «Verildi» diye işletmiş. Çalışanları da beşer maaş içeriye sokmuş. Bunun sebebini sordum «İşçi böyle bağlanır, parasını alakoyarsın, çıkıp gidemez» dedi bana. Daha çıkalı ne oldu ki bol bol para vereyim?

— Pekala, buna da şükür.

Haydar Baba Ercan'ı da görüp yokuşu indi. İçi tez adamdı, bir işe giriştimi onu bir ayak evvel bitirmek isterdi.

Dükkana gittiği zaman adamın sıvaları bitirmiş olduğunu gördü. Çerçeveyi de yenilemiş, camı taktırmıştı. Sıva bitince adam yerin düzeltilmesine başlamıştı. Çimento ile sıvayacak, boya, badana yaptıktan sonra iki sıra raf yapacak ve tamiratı teslim edecekti.

Haydar Baba tekrar mağazaya gitti. Hep beraber bir taksiye bindiler ve Aksaray'daki apartman dairesine geldiler.

Akşam yemeği için haşlanmış iki baş, birçok meyve ve yoğurt almışlardı. Ercan yemeğin hazırlanmasına yardım etti. O zamana kadar Haydar Baba sıcak bir duş yaptı. Çamaşır değiş-

tirdi. Bavulundan Kur'an'ı Kerim'i çıkartıp bir saat kadar okudu; kaçırdığı namazlarını kıldı.

O gece Haydar Baba aradaki odada yattı. Onun hafif horlamasına Ercan alışıktı. İhtiyar adam erkenden kalkmış, abdest alıp sabah namazını kılmış, sonra balkona çıkıp oturmuştu.

Ercan da kalktı. Hemen kahvaltı hazırladı. Saat sekizde evden çıkacaklardı. Remzi Efendi sorduğu zaman Haydar Baba:

— Sabahleyin bir nöbet Hüsnü'ye gideceğim, dedi. Biraz harçlık bırakırım. Sonra arkama bir kat hazır elbise alacağım. Kıyafetim çok berbat. İki kişinin içine çıkacak kılığım yok. Burası cezaevi değil. İnsanı dağdan geldi sanırlar. Haydi size güle güle. Ben biraz sonra kapıyı çeker giderim.

Remzi Efendi:

— Dükkâna gittikden sonra mağazaya gel, dedi. Yemeğe beraber çıkarız. Hem Hüsnü'den haber getirirsin.

İhtiyar adam Hüsnü'lerin evine gitti. Kapıyı küçük kız açmıştı. Haydar Baba'yı tanıyordu:

— Hoş geldin Dede'ciğim, dedi.

Haydar Baba çömelip kızın yüzüne yakından baktı ve yüzünü okşadı.

— Baban ıyi mi Sevim? diye sordu.

— Babam yatmıyor artık, dedi kız.

İçerlden Cemile'nin sesi geliyordu.

— Kim geldi? diye soruyordu.

Kız:

— Dedem geldi, diye bağırdı.

Cemile ihtiyarın elini öptü. Hüsnü de pijamaları ile hole çıktı. Pek de yeni eşyası olmayan, ama temiz tutulan salona girdiler. Haydar Baba Sevim'i dizlerine oturtmuştu.

— Bak oğlum, Hüsnü, dedi. Çabuk toparlan, senin iş oldu. Mağazanın tezgâhında çalışırsın. Fazla sıkışık saatlerde yardımcı olacak insanlar var. Şimdilik on bin alacaksın. Bu çok bir para değil, ama adamın da borcu, harcı var. İleride daha başka türlü olur.

Hüsnü:

— Ben bu kadar da beklemiyordum, dedi. Hangi iş olsa ben onun acemisiyim. Bilmem başarabilecek miyim?

Haydar Baba:

— Sen okumuş, yazmış adamsın, dedi. Artık müşteriye ayakkabı satamaz mısın canım? Dört işçi var. Onlar yemeğe, yakındaki lokantaya çıkıyorlar. Sen de çıkacaksın, patronun hesabına yiyeceksin. Şu zafiyeti üstünden atmak için biraz gayret et. Ne kadar beslenirsen o kadar evvel toparlanırsın. Ay başında işe başlayacaksın.

Haydar Baba biraz daha oturup kalktı. Ayın ilk günü Mercan'daki mağazada bulunmasını Hüsnü'ye söyledi. Kendisini kapıya kadar götüren Cemile Hanım'a da bir binlik kâğıt para uzattı.

— Şunu al kızım, dedi. Sonra bana ödersiniz. Kendini fazla sıkma sen de. Kara gün kararıp kalmaz. Her inişin bir yokuşu vardır. Hüsnü de artık kumara tövbe etti. Bin nasihatten bir musibet yeğdir, derler. Başına bu felaket gelmeyince kumarı bırakamazdı.

— Allah sizden bin kat razı olsun Efendi Baba.

Haydar Baba'nın yüreği kalkmıştı. Mahmutpaşa yokuşunda bir iki dükkâna uğradı, nihayet kendisine göre bir elbise bulabildi. Bunu paket yaptırdı, alıp Mercan'daki dükkâna kadar yürüdü.

Usta kapının dışında çimento karmış, kova kova içeriye taşıyordu. Haydar Baba kapıdan seyretti.

— Bu çimento en az iki gün ister ki kurusun, dedi.

— Hemen hemen o kadar, dedi usta. Ama üç gün beklesek daha iyi olur. Ben iki sabah gelir sularım çimentoyu. Havalar bu sene çabuk ısındı.

— Kapıyı açık bırakma, dedi Haydar Baba. Çoluk çocuk girer, çalınacak bir şey yok ama çimento bozulur, ayak izleri kalır.

Oradan kalkıp mağazaya gitti. Öğle vakti de olmuştu. Paketini bırakıp Remzi Efendi'yle lokantaya gitti. Remzi Efendi tezgâhın üstünde duran bir gazeteyi de cebine sokmuştu.

Lokantada karışık ısgara söylediler. Bolca bir tabak da sa-

lata ısmarlamışlardı. Remzi Efendi gazeteyi açtı, bir yerini işaretleyip:

— Şuraya bir göz at bakalım Haydar Baba, dedi.

Haydar Baba gazeteyi aldı, dikkatle baktı ve:

— Bu o adam mı dersin? dedi.

Remzi Efendi:

— Ta kendisi, dedi. Ben kendisini gördüm. Evine gitmiştim ya. Zil zurna sarhoştu. Gene de resmi görür görmez tanıdım.

Haydar Baba gazeteyi okudu:

«Sarhoş İhsan lakabı ile anılan eski tüccar, ortağını bıçaklamış, bıçaklanan Tahsin adındaki tüccar hastaneye kaldırılırken ölmüştür. İhsan karısının oturduğu evde yakalanmış ve tutuklanmıştır.»

Haydar Baba:

— İşte şimdi cezaevinde bulunmadığıma üzüldüm, dedi. Bu sarhoş herifi orada temizlerler korkarım.

Remzi Efendi:

— Ercan'a haber verecek miyiz? diye sordu.

— Duymazlıktan gelelim, dedi Haydar Baba. Oğlan şimdi imtihanlarıyla meşgul. Gece gündüz çalışıyor.

— Notları çok iyi, dedi Remzi Efendi. Sık sık öğretmenlerle konuşuyorum. Çocuğa öğretmen filan tutayım mı? dedim. «Sakın ha,» dediler. «Yüklenmeyin çocuğa, o çok iyi kavrıyor derslerini.»

Haydar Baba masanın tahta bacağına tık tık vurdu:

— Tanrı doğru yoldan ayırmasın, dedi. Oğlanın bakışından belli, kafası akıl dolu. Zaten çocuk değil, sanırsın büyük adam. Öyle konuşuyor.

Haydar Baba karışık ısgaradan sonra bir de sarma istedi. Remzi Efendi:

— Sarma mı? dedi. Yaprak sarması mı?

— Yok, dedi Haydar Baba. Kuzu sarması. Biz yaprak sarmasına dolma deriz. Sarma deyince aklıma kuzu barsağı gelir. Bunu çok güzel temizler, saç örer gibi örerler, hele dereotu ile öyle lezzetli olur ki.

— Şuna kokoreç desene.

— Ben kokoreç anlamam. Bu işi kendim de yapardım. Hafif haşlar, sonra tereyağında kızartırdım. Tekrar sahanda pişirirdim, misk gibi olur. Bir gün oğlana da yedirelim. O, midye dolmasını da yememiştir. Nereden yiyecek! Zavallı anası hastalıktan başını kurtaramamış, sonra da öksüz kalan oğlan bir ahlâksız karının eline düşmüş. Biliyor musun Remzi, bu çocukta cevher var. Böyle olmasaydı sokağa düşerdi.

— Allah işini rastgetirdi.

— Eee, iki gözüm Tanrım bir şeyin yapılmasını murat etti mi sebeblerini de yaratır. Bizim gibi günahkâr kulları bu oğlancığı yetiştirmeğe memur etti.

Haydar Baba yemeğini yedikten sonra garsonla biraz şakalaştı. Bir, iki defa gelmişti bu lokantaya ama onu hemen sevmişlerdi. İri yarı, kemikli, sallı bir adamdı ama insan bir kere konuştu mu onun etkisi altında kalıyordu.

Yemekten kalkınca Remzi Efendi'den ayrıldı. Takunye için ağaç arayacak ve iyi bir keser bulacaktı. Ayrıca makineyi de sipariş ettiği için hazır olup olmadığına bakacaktı.

O akşam, evde toplandılar. Haydar Baba yemeğe yetişti. Epeyce dolaşmış ve yorulmuştu.

— Cezaevinde yata yata hamlamışım, diyordu. Bu kadarcık yolla adam yorulur mu? Ee, sizlerde ne var ne yok?

Ercan biraz üzüntülüydü:

— Amca, dedi. Babamın marifetini okudun mu?

Haydar Baba Remzi Efendi'nin yüzüne baktı. O:

— Okulda görmüş, dedi. Öğretmen çocukları uyarmak için bazen gazetelerde gördüğü olayları konu yaparmış.

— Üzülme be oğlum, dedi Haydar Baba.

Çocuk başını salladı:

— Onun için üzülmüyorum Amca. Oturdukları ev annemin parasıyla alınmıştı. Babama bir hal olursa hepsi o Şerife'ye kalacak.

Haydar Baba:

— Dairenin yarısı senin, dedi. Babandan da hisse alacaksın, pek az bir para öder, o karıyı atarız sokağa.

HAYDAR BABA TAKUNYACI DÜKKÂNI açmıştı. İri yapısı, garip konuşması, kocaman elleri ile o yörede oturanların gözüne çarpmış, herkes tarafından hemen sevilmişti.

Dükkânın kırmızı tabelası üzerinde beyaz yazı ile, Takunyacı Haydar Baba, yazısı vardı. Haydar Baba saat sekizde dükkânı açıyor, alçak iskemlesini, üzerinde takunya yonttuğu kütüğünü dışarıya çıkartıyor, güzel havalarda orada çalışıyordu. Okul çocukları, okula gidişde veya dönüşte, daha küçük çocuklar sokakta oynarken, onun karşısında sıralanıp takunyayı çabucak nasıl yonttuğuna bakıyorlardı.

O bazı çocuklara küçük küçük takunyalar yapıp hediye etmiş. Onlara ayrıca öğüt vermişti:

— Takunya ile koşmaca yok ha! Allah saklasın, ayak bir kere büküldü mü kolay kolay iyi olmaz.

Öğleyin, ikindi vakti yakındaki mescitde namaz kılmağa giderken iskemlesini, kütüğünü içeriye alıyor ve kapıyı çekip gidiyordu.

Haydar Baba'yı mescit'de de seviyorlardı. Abdest alırken onu seyreder ve onun dua ede ede kurulanmasına bakar, konuşmak için nedenler bulurlardı.

Yakındaki mağaza ve dükkân sahipleri onun çalışmasını görmüş ve bir çoğu uyarmak istemişlerdi:

— Efendi Baba, başka iş bulamadın mı? Takunyanın modası çoktan geçti. Eskiden kadınlar mutfakta giyerlerdi. Ama şimdi takunya giyen kalmadı. Kime satacaksın bu yaptıklarını?

Haydar Baba hiç kızmıyordu:

— Kör alıcının kör satıcısı bulunur.

Hamamlara uğramış, özenerek yaptığı takunyalarını göstermişti. Bazı hamamcılar almış, bazısı dudak bükmüşlerdi. Piyasada hamam nalını ve takunyası yapan dükkânlar vardı. Bunlar makine ile işlerini görüyorlardı. Haydar Baba:

— İyi hoş, ama bunlar makine işi, diyordu. Ben el emeği ile ortaya çıkartıyorum. Benim takunyalarım kolay aşınmaz, çatlamaz. Alan da sağ olsun, almayan da.

Haydar Baba bu, hiç yılmak bilir mi? Boy boy nalınlar ya-

Takunya yonttuğu kütüğü dışarıya çıkartıyor, güzel havalarda

pıp bunların kenarlarına ve bir kısmının tabanlarına sedef işlemeğe başlamıştı.

İş olsun diye, karılarına sürpriz yapmağa kalkışan bir iki ev erkeği ondan takunya almağa gittikleri zaman:

— Oğlum alayı bırak, demişti. Ben bunlara emek veriyorum. Alanlar ayaklarına giymeli. Sen işin alayındasın. Eğer hanıma bir hediye vermek istiyorsan sana bir sedefli nalın vereyim ki, hanım bunu komşularına gösterip övünsün.

Haydar Baba pembe, yeşil, mavi ve beyaz sedeflerle işlenmiş nalınlarını göstermiş, karşısındaki adam şaşırmıştı.

Kapalı Çarşı'daki antikacılarda, beş bin liraya kadar satılan bu sedefli nalınları o iki bine veriyordu. Bir çok evlerde, zengin ailelerde Haydar Baba'nın nalınları görülmeye başlamıştı. Silecek, hamam tası, havlu satanlar:

— Şurada, sokağın içindeki Haydar Baba'dan nalın alınız, diyorlardı. Kapalı Çarşı'da beş bine satılan antika nalınlar, onda iki bine.

Haydar Baba akşamları, zembilini arkasına alıyor, bir iki çift takunya koyuyor içine, mevsimine göre manavlardan üzüm, kavun, karpuz gibi bir şeyler alarak Aksaray'daki eve doğru yola çıkıyordu.

O tam vaktinde yemeğe gelir, terliklerini giyer, ellerini, yüzünü yıkar, sofraya otururdu.

Ercan artık liseye gidiyordu. Daima ütülü uzun pantalonu içinde filiz gibi bir delikanlı oluyordu. Beyaz gömleksiz, kravatsız onu gören yoktu. Terbiyesini ve ağırlığını hiçbir zaman bozmuyordu. Onu, o yörede yaşayanlar, kendi çocuklarına iyi bir örnek olarak gösteriyorlardı.

Babası İhsan Efendi cezaevindeki yaşantıya dayanamamış, alıştığı içkiyi bulamayınca deliye dönmüş ve bir kavga sırasında yaralanınca, bir hastanede ölüp gitmişti.

Üvey anası Ercan'ı arayıp bulmuş, evi kendisine bırakmasını istemiş, ama Ercan yalnız annesinden kalan hisseyi kimseye veremeyeceğini, babasından miras istemediğini söylemiş. Haydar Baba dairenin yarı hissesinin parasını vererek almış ve kirasını Ercan'a cep harçlığı yapmıştı.

Haydar Baba Remzi Efendi'nin mağazasında tezgâhtarlık yapan Hüsnü'ye de ara sıra yardım ediyor, ve kendisini çok seven Cemile Hanım kızını görmeye gidiyordu.

İrfan'la suzan evlenmişlerdi. İkisi beraber gidip geliyorlardı. Onlar da yaşantılarından memnundular.

Haydar Baba ile Remzi Efendi Ercan'ı çok seviyorlardı. Çocuğun kendilerine doğru gelişine, konuşmasına, davranışlarına bakarak:

— İstenmeyen çocuk bu mu? diyorlardı.

SON

Kemalettin Tuğcu

İSTENMEYEN ÇOCUK

51

Kurtuluş Yayınları

ÇOCUK ROMANLARI